

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 34.

Onsdagen den 8 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 1 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 53, angående pension till fortifikationsarbetaren *Anders Håkansson*;

nr 74, angående utvidgning och modernisering av flottans varv i Karlskrona;

nr 75, angående ändringar av kabyssinredningen å vissa av flottans fartyg; och

nr 76, angående anskaffning av gyroskopkompassanläggningar till vissa flottans fartyg.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Till avgörande förelåg först konstitutionsutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 25—27 §§ i förordningen om landsting.

Om ändrad lydelse av 25—27 §§ i förordningen om landsting.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 55, hade herrar *Karlsson* i Fjäl, *Lundström* i Långnäs, *Schotte* och *Bäckström* hemställt, att riksdagen för sin del måtte antaga följande förslag till

Lag om ändrad lydelse av §§ 25—27 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 25—27 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 25.

Vid varje lagtima landstings första sammanträde företages upp-rop av samtliga valkretsarna i länet, därvid de utsedda ombuden

Andra kammarens protokoll 1916. Nr 34.

Om ändrad lydelse av 25—27 §§ i förordningen om landsting. (Forts.)

skola sina fullmakter förete. Framställes anmärkning emot ombuds behörighet att i landstinget taga inträde, äga de landstingsmän, vilkas fullmakter godkända blivit, att, efter fulländat upprop, däröver besluta; och må över sådant beslut klagan ej föras.

§ 26.

Sedan granskning av fullmakterna på sätt § 25 föreskriver ägt rum, utser landstinget bland tingets ordinarie ledamöter en ordförande och en vice ordförande för tiden intill nästa lagtima sammankomst.

Utgår under nämnda tid ordförandens eller vice ordförandens uppdrag att vara landstingsman upphör jämväl befattningen såsom ordförande eller vice ordförande.

§ 27.

Den landstingsman, som bevistat de flesta landstingen, eller där två eller flera landstingsmän deltagit i lika många landsting, den av dem, som är till levnadsåren äldst, förer ordet, till dess ordförande blivit vald. Inträffar under mötet samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande, utses under enahanda ordförandeskap en av landstingets ordinarie ledamöter att tjänstgöra som ordförande, till dess förfallet upphört.

Vid samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande under tid, då landstinget ej är samlat till möte, skall ovannämnda äldste ledamot tjänstgöra såsom ordförande, till dess förfallet upphört.

Därest under tiden mellan landstingets lagtima sammanträden ordföranden avgår eller hans befattning eljest upphör, skall vice ordföranden tjänstgöra såsom ordförande intill nästa lagtima sammankomst. Skulle under samma tid jämväl vice ordföranden avgå eller hans befattning upphöra, skall bemälda äldste ledamot tjänstgöra som ordförande.

Konungens befallningshavande kallar äldste ledamot till tjänstgöring, varom ovan är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1916.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Edén, K. M. B. Hellberg, Olof Olsson, Stadener, von Zweigbergk, Larsson* i Västerås, *Persson* i Malmö, *Waldén, Ericsson* i Vallsta och *Kropp*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Edén*: Herr talman! Som kammarens ledamöter behagade finna, har utskottets yttrande i denna del kommit att bero på

lotten, i det att emot utskottets yrkande är avgiven en reservation undertecknad av jämnt hälften av utskottets ledamöter. Reservationen går ut på bifall till den i ämnet väckta motionen, och jag skall taga mig friheten att framställa detta yrkande.

Jag torde icke behöva vidlyftigare utveckla skälen härför. Frågan är nämligen av riksdagen behandlad vid ett par av de föregående riksmötena, och vid samtliga tillfälen, då den varit uppe under dessa senaste år, har andra kammaren bifallit ett yrkande av samma slag, som nu uttryckes i reservationen. Jag skall endast påpeka, att det syntes oss reservanter vara fullt uppenbart, att landstinget principiellt sett bör hava samma rätt att välja ordförande som andra kommunala korporationer, och att man icke bör frångå en sådan princip utan verkligt tvingande skäl. Sådana skäl föreligga enligt vår mening icke. Man har visserligen i utskottets utlåtande försökt att göra gällande, att det skulle vara förenat med stor olägenhet, om icke Kungl. Maj:t utsåge landstingets ordförande, därför att, heter det, särskilt denne ordförande behöver före början av tingets arbete företaga vissa förberedelser med ärendenas behandling. Nu är emellertid det förslag, som framlagts, så anordnat, att en ordförande i landstinget skulle fungera ända till början av det påföljande landstinget, och denne ordförande kan sålunda uppenbarligen ägna frågorna just den förberedande behandling, som behövs, innan landstinget sammanträder. Det har också syntes oss tämligen klart, att som regel en landstingsordförande skulle komma att bli omvald och att följaktligen kontinuiteten mellan de olika årens behandling av ärendena i landstinget icke skulle komma att lida på ett sådant arrangement. Det enda tillfälle, då en lucka behöfde uppstå, skulle då vara vid fall av en mycket stark omkastning av landstingets hela åskådning, vilket ju efter nuvarande ordning är mycket sällsynt, eller ock vid det fallet, att en ordförande icke bleve återvald till landstinget och sålunda måste avgå. I sistnämnda fall är emellertid att märka, att vice ordföranden alltid finnes till hands, och han komme då att företaga den omtalade förberedande handläggningen.

Jag behöver icke längre uppehålla mig vid denna sak. Jag förmodar, att kammarens mening nu som förut är klar, och ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hallendorff: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få något vända om det argument, som herr Edén nyss använde för en förändring. Han yttrade, att ej utan tvingande skäl någon avvikelse mellan de olika kommunala föreskrifterna i detta hänseende borde äga rum. Jag skulle vilja använda den termen »ej utan tvingande skäl» sålunda, att ej utan tvingande skäl bör man göra en ändring i en ordning, vilken har fungerat nu under femtio års tid och därunder, såvitt jag vet, visat sig fungera bra. Det har under den diskussion i detta ämne, som jag haft tillfälle åhöra, icke andragits några argument, som kunna sägas vara realargument för den här förändringen; det har icke kunnat uppvisas, att det på något sätt skulle bliva i realiteten bättre genom det förslag, som man här kommit med.

Om ändrad lydelse av 25—27 §§ i förordningen om landsting.
(Forts.)

Om ändrad lydelse av 25—27 §§ i förordningen om landsting.
(Forts.)

Det har endast sagts, att det icke skulle bliva »någon olägenhet» av den förändring, som man påyrkat. Men, mina herrar, att det icke blir olägenhet däruv, det är väl i och för sig ett så svagt argument, som man överhuvud kan andraga för att påyrka en förändring. För övrigt är det väl ändå icke så fullkomligt säkert, att icke till sist vissa olägenheter skulle kunna tänkas uppkomma.

Vid den ordning, som motionärerna och reservanterna föreslagit, kan det ju alltid tänkas, att den föregående ordföranden komme att avgå samtidigt, som den fungerande vice ordföranden också komme att avgå, och då skulle uppdraget att handlägga och förbereda de löpande ärenden, som skulle komma före på landstinget, skötas av landstingets äldste ledamot. Nåväl, det är ju alls icke uteslutet, att dessa båda eventualiteter kunna inträffa på samma gång, och det är då också mycket möjligt, att just denne landstingets äldste ledamot, kanske genom sin bosättning, kanske genom sin ålder, kanske genom sin ställning för resten har ganska besvärligt att sätta sig in i och handlägga de olika ärenden, som äro att förbereda till landstingets sammanträde. I sådant fall kvarstår i varje fall den praktiska olägenhet, som förut har påpekats som argument mot förändringen. Så icke ens detta mycket svaga argument, att »ingen olägenhet» kan väntas, håller alldeles streck. Under sådana omständigheter kan jag för min del icke finna något skäl i att gå från en ordning, som har visat sig fungera väl.

Nu har det anförts av reservanterna, att landstinget borde hava samma rätt som alla andra kommunala korporationer. Ja, för min egen del, får jag bekänna, är detta argument alldeles bortkastat, ty jag finner det överhuvud icke så förfärligt farligt, om det är en smula osymmetriskt här i världen. Jag vill ock erinra därom, att skall man lägga någon vikt på detta yrkande, måste man åtminstone kunna hänvisa till att det på ett eller annat sätt varit olämpligt, som det varit, men så har, mina herrar, ej skett. Vid den förberedande behandlingen av detta ärende i konstitutionsutskottet förekom det verkligen, att en ledamot av konstitutionsutskottet yttrade — jag antar, att det icke är indiskret att meddela detta — att han visste ett fall, då en olämplig person blivit utnämnd till ordförande, men det förstås, tillade han, det rättades genast efteråt. Ja, mina herrar: tro ni, att det skulle gått lika lätt att bliva av med en olämplig person, som blivit till ordförande vald av landstingets ledamöter? Jag ber er tänka på, hur det i alla fall är här i riksdagen med de val, som här företagas. Vi få väl medge litet var kanske, att vi icke alltid fullt motsvara de platser, vi fått oss tilldelade, åtminstone skall jag för min personliga del mycket gärna medge det. Men det oaktat äro valmännen välvilliga att gång på gång välja om oss — på grund av en viss tröghetslag eller därför att man kanske icke vill förarga någon och ställa till ledsamhet. Herrarna kunna vara övertygade om, att hade man lyckats eller misslyckats i ett landsting därhän, att man råkat välja en olämplig person till ordförande en gång, skulle det bli ganska svårt, ja mycket svårt för dem, som valt honom, att komma sig för att få honom bort igen. Däremot är det en enkel sak, som kan skötas av

Kungl. Maj:t med all diskretion, att vid nuvarande bestämmelser giva vederbörande en vink, och han försvinner och kommer icke vidare tillbaka — alldeles som det inom utskottet vitsordades ha skett.

Jag kan sålunda icke finna, att det anförts något som helst verkligt argument för en förändring, men däremot nar den ordning, som finnes, bestått i ett halft sekel och bestått mycket bra. Under sådana omständigheter ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om ändrad lydelse av 25—27 §§ i förordningen om landsting.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen framställda propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 4.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion om tillägg till § 2 mom. 4 tryckfrihetsförordningen.

Ang. tillägg till § 2 mom. 4 tryckfrihetsförordningen.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 1, hade herr *Cavalli* hemställt, att riksdagen måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag om tillägg till § 2 mom. 4 tryckfrihetsförordningen, att däri införas näst efter stadgandena om självdeklarationer:

§ 2.

4:o

Att uppgift å belopp, vartill enskild skattskyldigs inkomst blivit av beskattningsmyndighet enligt förordning om inkomst- och förmögenhetsskatt föreslagen, bestämd eller i och för skattens beräkande upptagen, eller å beloppet av den inkomst- och förmögenhetsskatt, som på grund av verkställd taxering blivit enskild skattskyldig påförd, icke må i tryck offentliggöras. Den häremot bryter, böte femtio riksdaler och skriften konfiskeras.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Clason*, *Bellinder*, *K. J. Ekman*, *von Geijer*, *von Mentzer*, greve *Alexander Hamilton*, *Hildebrand*, *Hallendorff*, *Andersson* i Höckerum och *Gustafsson* i Brånsta, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande lagstiftning, att den sekretess, varmed självdeklarationsuppgifterna omgärdats, kompletterades med förbud mot offentliggörande i tryck under viss tid av uppgifter å belopp, vartill enskild

Aug. tillägg
till § 2 mom.
4 tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

skattskyldigs inkomst blivit av beskattningsmyndighet för beräkning av inkomst- och förmögenhetsskatt bestämd, eller å belopp av inkomst- och förmögenhetsskatt, som på grund av verkställd taxering blivit enskild skattskyldig påförd.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr Andersson i Höckerum yttrade: Herr talman! Då jag är en av reservanterna i föreliggande fråga, skall jag med några ord angiva de huvudmotiv, som för mig varit bestämmande.

För det första göres, enligt min mening, den sekretess, som tryckfrihetsförordningens andra paragraf moment 4:o) och kungl. förordningen den 28 oktober 1910 avse att skydda, illusorisk, då de belopp taxeringsmyndighet fastställt få publiceras, så snart efter taxeringen, som i de allra flesta fallen sker. För det andra kan nämnda publicerande i åtskilliga fall förorsaka både obehag och trakasserier för den enskilde. Och för det tredje torde detta publicerande kunna innebära en frestelse för en eller annan skattskyldig, att ej lämna korrekta deklarationsuppgifter.

Man kan ju t. ex. tänka sig, att det finnes skattepliktiga, som — då de veta att taxeringsbeloppen bliva så gott som omedelbart offentliggjorda i pressen — genom att deklarerera för större inkomst och förmögenhet, än vad som överensstämmer med verkligheten, söka stärka sin kredit. Det allmänna, stat eller kommun, förlorar givetvis ej direkt på sådana deklARATIONER. Men indirekt förlorar samhället därpå. Ty bakom deklARATIONER av denna beskaffenhet torde, i de allra flesta fall föreligga, i mer eller mindre mån, osunda spekulationer. Är detta antagande riktigt, att deklARATIONER av denna art avgivas, vilket jag tror vara fallet, då torde det vara nödvändigt även ur denna synpunkt, att större sekretess blir fastslagen i avseende på enskildas skattebelopp.

På grund av vad jag nu anfört yrkar jag, herr talman, avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Vidare anförde

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Den här frågan ser ju rätt obetydlig ut, men den är dock av ganska stor vikt, åtminstone för vissa grupper här i landet. Det har verkligen varit så, att exempelvis Stockholms handelskammare icke mindre än tre gånger, tror jag, har bestämt uttalat som ett önskemål, att en ändring i den av motionären angivna riktningen skulle komma att vidtagas. Andra handelskorporationer i landet ha gjort detsamma. Man kan då fråga: varför ha de uppträtt på detta sätt, och på vad sätt anse de, att skada tillfogas dem i deras näring? Jo, helt enkelt på det sättet, att genom offentliggörande av dessa uppgifter kan det vid en jämförelse mellan olika år visa sig, att en affärsman det ena året haft en stor inkomst, men nästa år har han en mycket liten inkomst. Då ser

det ut, som om hans affär hade försämrats, fastän det ju kan bero på helt tillfälliga anledningar, som icke ha någonting med hans ekonomiska styrka att göra. Detta offentliggörande kan med andra ord skada hans kredit. Och för en affärsman finns det ändå icke någonting värdefullare och viktigare än krediten. Skadas krediten — jag menar nu för en sund affärsman — så kan hans affär taga en skada, vars omfattning i förväg icke kan beräknas.

Jag bortser således från det obehag, som kan tillfogas folk i allmänhet genom dessa förteckningar över de högst beskattade och deras inkomster. Det är naturligtvis närmast en handbok för alla, som vilja samla ihop pengar för sig själva eller något ändamål, och det förefaller mig knappast finnas någon anledning att främja från statsmakternas sida. Men jag bortser från den saken, därför att det personliga obehag, som kan tillfogas en del enskilda personer, har ju icke någon samhällsbetydelse, som man säga. Beträffande däremot affärsvärlden och kreditfrågan är saken av verklig vikt, och det är ur den synpunkten, som det förefaller mig, att en rättelse här borde vidtagas.

Nu invändes mot detta, att man behöver offentliggörandet för att allmänheten må kunna utöva kontroll över de skattskyldiges sätt att fullgöra sin deklarationsplikt. Ja, jag tror, att den kontrollens betydelse är alldeles ofantligt överdriven. Det skall vara i något undantagsfall i mindre samhällen, som sådan kontroll kan utövas. Jag tror, att om man tänker på hela landet, så är den kontrollen av så liten betydelse, att man kan fullständigt bortse från den. Och då stå enligt min mening emot varandra här endast två olika meningar. Den ena meningen, som bara tänker på att allt skall offentliggöras, att man skall veta allt; man utgår från tryckfrihetens begrepp och överdriver dettas innebörd. Den andra meningen vill taga hänsyn till rent praktiska, reella förhållanden, den ser, att här är en del olägenheter och önskar råda bot därpå av rent praktiska hänsyn. Det förefaller mig, att den senare meningen alldeles givet är eller borde vara den starkare och att man icke skall låta missleda sig av någon allmän uppfattning, att allting skall kunna tryckas.

Vidare tillåter jag mig att särskilt påpeka en ändring i reservanternas hemställan här från vad som tidigare ifrågakommit. Här talas nämligen om ett förbud mot offentliggörande i tryck »under viss tid» av uppgifter å belopp etc. Detta »under viss tid» är någonting nytt. Därmed sammanhänger det så, att i nu gällande tryckfrihetsförordning är fastställt, att för den officiella statistiken meddelade uppgifter, som avse namngivna enskilda personer, bolag eller andra samfälligheter, ej må utlämnas, förrän fem år från uppgiftens datum förflutit. Denna bestämmelse har införts för icke så länge sedan och har tillkommit, därför att man velat å ena sidan trygga den sekretess, som bör omgiva enskildas affärsverksamhet i viss grad, så att icke den ena

Ang. tillägg
till § 2 mom.
4 tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

Ang. tillägg
till § 2 mom.
4 tryckfrihets-
förordningen.

(Forts.)

affärsmanen i konkurrenssyfte skall kunna gå till kommerskollegium och skaffa sig uppgift om vad den andre importerar för tillfället för att efter alla linjer kunna taga upp tävlan med honom. Å andra sidan böra totalbeloppen kunna offentliggöras genast för att tillgodose forskningen och framläggande av material. I detalj frigivas siffrorna först efter fem år. Reservanterna ha tänkt sig en liknande väg här, d. v. s. att de enskilda personernas inkomstskattebelopp skulle kunna offentliggöras efter viss tid. Då får detta offentliggörande en helt annan karaktär. Då är det mera i forskningssyfte, som siffrorna bli offentliga, icke för att tillfredsställa nyfikenheten. Och den skada, som då kan tillfogas affärsidkare, är så liten som möjligt. Men denna till formen obetydliga ändring innebär en rätt väsentlig förändring av hela kravet.

På de skäl jag nu anfört, tillåter jag mig, herr talman, tillstyrka bifall till vad reservanterna här påyrkat.

Herr Edén: Jag skall däremot be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Även denna frågan har förut varit föremål för riksdagens behandling, ehuru det ligger något längre tillbaka i tiden. Och jag skall påminna kammaren om att vid samtliga tillfällen, då frågan förevarit, har andra kammaren konsekvent ayslagit yrkanden i den riktning, som här föreligger. Skälen äro mycket naturliga. De äro redan berörda av den föregående talaren. Han underkände dem helt, jag är däremot övertygad om att de ha den giltighet för kammaren nu, som de haft förut.

Det är först och främst det skälet, att det icke är lämpligt att göra undantag från tryckfrihetsförordningens allmänna regler om möjligheten att publicera offentliga beslut i andra än sådana fall, där alldeles särskilda omständigheter direkt påkalla eller tvinga till sådant undantag. Och vi kunna icke finna, att något sådant fall här föreligger. Herr Hildebrand har visserligen nu försökt utveckla, att den publicering, som sker av de åsatta inkomstbeloppen, skulle vara till olägenhet för speciellt affärsvärlden. Jag kan för min del icke se, varför de skulle vara till större olägenhet för affärsmän än för andra medborgare. Det är helt naturligt, att det icke alltid kan vara behagligt att se sådana uppgifter i tryck för den, som eventuellt gjort en förlust eller sett sina affärer gå tillbaka. Men jag föreställer mig, att om faktum förefinnes, så kan det icke vara meningen, att man skall kunna fördölja detta faktum för att skaffa sig en kredit, som man under andra förhållanden icke kunnat erhålla. Hela resonemanget om sekretessens behövlighet för affärskrediten synes mig vara alldeles ohållbart i och för sig.

Därtill kommer, vad herr Hildebrand förbigått, att även om man nu skulle följa den väg, reservanterna förordat, så skulle det icke leda till det resultat, de vilja vinna. De ha, som kammaren torde observera, sett sig tvungna att inskränka sitt yrkande till »förbud mot offentliggörande i tryck under viss tid av uppgifter

å belopp, vartill enskild skattskyldigs inkomst blivit av beskattningsmyndighet för beräkning av inkomst- och förmögenhetsskatt bestämd, eller å belopp av inkomst- och förmögenhetsskatt, som på grund av verkställd taxering blivit enskild skattskyldig påförd». *Ang. tillägg till § 2 mom. 4 tryckfrihetsförordningen.* (Forts.)

D. v. s. hela detta förslag gäller icke hemlighållande av taxeringsbeloppen, i vad de avse bevilningen och till följd därav den kommunala beskattningen, utan det gäller endast inkomst- och förmögenhetsskatten. Varför? Jo, naturligtvis därför att det helt enkelt är omöjligt att hemlighålla taxeringsbeloppen för bevilningen, eftersom dessa belopp och den därpå grundade kommunalskatten är grunden för hela vår kommunala röstskala. Då skulle enligt reservanternas yrkande ställningen bli den, att man skulle hemlighålla de av taxeringsmyndigheterna gjorda taxeringarna till inkomst- och förmögenhetsskatt, men man skulle icke hemlighålla och icke kunna hemlighålla motsvarande uppgifter, i vad de angå bevilningen och den kommunala beskattningen. Tänka vi nu efter, huru ställningen är, så måste vi väl erkänna, att för de allra flesta medborgare det icke är någon skillnad mellan dessa två olika skatteformer, utan de taxeras på samma sätt enligt bevilningsförordningen, sålunda kommunalt, som enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. Skillnad föreligger egentligen endast för det relativa fåtal, som har en inkomst av förmögenhet och som sålunda för denna särskilt taxeras till inkomst- och förmögenhetsskatt. Med andra ord, även inom affärsvärlden torde detta yrkande icke ha något verkligt värde för alla dem, som driva sin affär och förtjäna sitt bröd därpå på samma sätt som andra medborgare, utan någon särskild förmögenhet, och som varje år få lov att bevilningstaxeras för hela sin inkomst. Ty det inkomstbeloppet skulle även enligt reservationen icke komma att hemlighållas.

Jag tror, att om man pekar på denna lucka i reservationen, en lucka, som är alldeles oundviklig på grund av våra kommunala rösträttsförhållanden, så skall man finna, att hela tanken att på detta sätt göra inskränkning i publiciteten för taxeringsbeloppen även ur denna synpunkt är från början alldeles omöjlig och att man icke kan på den vägen komma fram till något praktiskt resultat.

På grund av vad jag nu anfört och under påpekande ännu en gång, att kammaren för flera år sedan gång på gång avslagit framställningar, liknande den som av reservanterna här upptagits, skall jag be att få — som jag i början av mitt anförande nämnde — yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hallendorff: Herr talman, mina herrar! Om herrarna visste, i vilken utsträckning en hel del utländska med våra svenska konkurrerande affärsmän just taga del av de hos oss så oförbehållsamt publicerade taxeringsuppgifterna, så skulle herrarna icke tveka om att det verkligen kan finnas skäl för att i någon mån stävja denna deras studiemöjlighet, därest icke däri genom några andra, på något vis legitima intressen kränkas.

Ang. tillägg
till § 2 mom.
4 tryckfrihets-
förordningen.

(Forts.)

Vad beträffar det som konstitutionsutskottets ärade ordförande nu yttrade, att det här skulle vara någon sorts ny inskränkning i tryckfriheten, så torde herrarna böra observera, att vi redan ha i tryckfrihetsförordningens 2 § givna en rad av bestämmelser, vilka tydligtvis principiellt ha avsett att förhindra offentliggörande just av motsvarande uppgifter i så stor utsträckning som möjligt. Det gäller således här ingenting annat än att konsekvent utbygga detta och att tilltäppa en lucka, som säkerligen emot lagstiftarens egentliga mening har uppstått.

I fråga om den så mycket omtalade kontrollsynpunkten kan jag icke underlåta att fästa herrarnas uppmärksamhet på en intervju, som stod att läsa i gårdagens nummer av tidningen Dagens Nyheter, en intervju med väl den främste specialisten på dessa beskattningsområden, doktor Flodström. Den intervjun innehöll ett energiskt betonande, att nuvarande möjlighet att utöva kontroll var fullkomligt otillfredsställande, sålunda, i själva verket har det mycket berömda kontrollvärdet i uppgifternas publicitet av denne fackman fullständigt förnekats.

Herr Sterne: Herr talman, mina herrar! Det är alldeles ofrånkomligt, att det förslag, som reservanterna här vilja genomföra, är ett ingrepp i vår gällande tryckfrihetsförordning. Det är en ytterligare inskränkning i tryckfriheten man vill genomföra. Det senare erkändes ju för övrigt alldeles tydligt av den siste ärade talaren, vilken såsom ett motiv för den nu ifrågasatta inskränkningen åberopade, att av sådana inskränkningar finns det en hel rad i nu gällande tryckfrihetsförordning. Jag tror, att den invändningen, att vi ha sådana inskränkningar förut på en del punkter, icke i och för sig själv kan motivera en ny inskränkning. Men den kan ännu mindre motivera en sådan, när man vet, att dessa inskränkningar i främsta rummet äro till för att slå vakt kring de detaljerade förberedande undersökningarna i sådana här angelägenheter. Däremot har alltid lämnats öppet — erkännansvärt nog — att kunna offentliggöra för allmänheten de samlade resultaten. Däri ligger naturligtvis den stora skillnaden, vilken icke berördes i den framställning, som av den siste talaren gjordes rörande den punkten.

Men jag skall vidare erkänna, att icke längre tid, än jag deltagit i riksdagsarbetet, har jag dock haft på känn, huru ständigt och ständigt försök gjorts att än på den ena och än på den andra punkten tumma på vår gamla grundlagsbefästa tryckfrihet. Jag har icke vid något sådant tillfälle kunnat lämna mitt stöd åt sådana inskränkningar, då det alltid synt mig, att dessa varit mindre motiverade och mindre befogade, då jag ställt framställningarna i relation till den dyrbara rätt, vi ändå ha att på detta område fritt kunna röra oss.

Här förefinnes ju för övrigt föga av reella skäl i den framställning, som gjorts av motionären eller i den ändrade form reservanterna sökt giva densamma. Det reella skulle väl vara att

skapa ett visst skydd åt större inkomstagare och affärsmän, som man antager kunde vid vissa tillfällen lida av uppgifternas offentlighöörande. När föregående konstitutionsutskottsutlåtande behandlades, talades det av herr Hallendorff om att reservanterna i den frågan icke hade annat än synnerligen svaga skäl att komma med, att de icke kunde påvisa några reella fakta bakom sitt yrkande där. Jag skulle vilja fråga, om någon kunnat upptäcka några reella fakta, några reella skäl bakom den framställning, man nu gör om inskränkning i tryckfriheten. Man antager, det är det hela.

Ang. tillägg
till § 2 mom.
4 tryckfrihets-
förordningen.

(Forts.)

Det har redan påvisats, att den sekretess, man nu vill införa rörande offentlighöörande i tryck av inkomsttaxeringarna, icke täcker vad man vill åstadkomma. Den täcker endast uppgifterna rörande taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt, men icke taxering till bevillning. Kan det vara någon rimlig grund för en sådan lagstiftningsåtgärd, att man för att skydda ett relativt litet antal medborgare i samhället skulle lämna alla de andra oskyddade, dessa som endast ha sina inkomster beräknade enligt bevillningsförordningen? Det är väl egentligen den starkaste anmärkning man kan göra emot ett sådant här yrkande.

Det har vidare yttrats, att dessa uppgifter äro en handbok för alla, som vilja samla pengar till något allmänt eller enskilt ändamål, och man har sökt att på den grunden finna en naturlig förklaring till en önskan om skydd, till hemlighöörande av sådana saker. Ja, dessa personer äro säkerligen ett ytterst litet antal. Och det obehaget torde kunna undvikas på annat sätt, likaväl som säkerligen de olägenheter, de större affärsmännen lida genom att dessa uppgifter fortfarande få offentliggöras, äro väsentligt överdrivna, framförallt på den grund att affärsvärlden, bankerna, ja t. o. m. de Hallendorffska utländska affärsmännen ha så många andra kanaler, genom vilka de kunna skaffa sig de uppgifter de önska om en viss firma. Jag tror näppeligen, att de besvära sig med att göra de räkneoperationer, som äro nödvändiga för att på grundval av taxeringsuppgifterna kunna bilda sig en föreställning om vederbörandes ekonomiska liv.

Jag tror sålunda, att man på alla punkter väsentligt överdriver vad frågan egentligen innebär. När jag då ser på detta och samtidigt också ser, att man vill fortsätta med inskränkningar på tryckfrihetens område, som jag aldrig kunnat vara med om och som jag troligen icke heller kommer att kunna vara med om av både principiella och praktiska skäl, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hildebrand: Jag ber kammarens ledamöter vara övertygade om att jag endast ett par minuter skall störa ledamöterna i alla de högljudda samtal, som i dag pågå i kammaren.

Ett par av talarna ha alldeles förbisett, när de tala om att bevillningsbeloppen ju fortfarande skulle kunna offentliggöras, att man får de mest ingående uppgifterna om en persons affärs-

Ang. tillägg
till § 2 mom.
4 tryckfrihets-
förordningen.

(Forts.)

ställning genom en jämförelse just mellan bevillningsbeloppet och inkomstskattebeloppet och att det ju är på det viset man tror sig kunna leta ut, huru mycket där finnes i skuldräntor och dylikt. Det är genom en jämförelse mellan de båda uppgifterna, som man tror sig kunna få en möjlighet att överblicka en affärs eller en persons ekonomiska ställning.

Sedan vill jag också anmärka, att särskilt den siste talaren ville i början av sitt anförande göra gällande, att det icke anförts några reella skäl för en ändring. Det är alldeles märkvärdigt, att när man här framhåller önskemål, som finnas i och framhållas från affärsvärlden, från köpmannahåll, så får man genast det svaret, att det där betyder ingenting; det föreligger inga skäl. Men det är väl ändå dessa personer, som närmast kunna bedöma vad som skadar deras kredit och känna vad en sådan skada kan betyda.

Slutligen ett par ord om vår tryckfrihetsförordning och tryckfriheten. Den siste ärade talaren tycktes anse, att det göres oavlätliga angrepp för att minska tryckfriheten i detta land. Ja, det är naturligtvis formellt en inskränkning i tryckfriheten, det här är fråga om. Men däri ligger icke alls, att tryckfriheten oavbrutet håller på att minskas i landet, utan dess betydelse ökas tvärtom alldeles ofantligt. I samma mån nämligen, som det ekonomiska livet utgrenar sig alltmer, så komma saker att kunna tryckas, som förut faktiskt hava varit förbehållna privatlivet. Innan man hade en inkomst- och förmögenhetsskatt, kunde naturligtvis ingenting offentliggöras, som rörde enskilda personers förmögenhet. Innan man hade en mera ingående ekonomisk statistik, var det ju aldrig fråga om, att enskilda personers uppgifter kunde avtryckas. Då alltså utvecklingen går åt det hållet, att tryckfriheten får större och större innebörd och allt större utvidgning, och man då försöker se till, att tryckfriheten på en eller annan punkt begränsas, så är detta endast ett säkerställande av verkliga samhällsintressen, som kunna skadas på ett betänkligt sätt genom offentliggörande. Det är sålunda en begränsning endast på vissa punkter av tryckfrihetens utsträckning och således alls icke något successivt och oavbrutet pågående arbete att inskränka tryckfriheten i landet.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Om det vore så, att man hade erfarenhet av att de skattskyldiga här i landet samvetsgrant deklarerade sina inkomster och förmögenheter, så skulle man ju icke kunna tala om, att den rätt, som det är fråga om att bibehålla, skulle vara behövlig ur kontrollsynpunkt. Nu hava vi emellertid hört särskilt av herr Hallendorff omnämnas, att en på området mycket bevandrad man, doktor Flodström, gjort undersökningar och kommit till det resultat, att det verkligen tyvärr är dåligt beställt med samvetsgrannheten ifråga om deklARATIONERNA. Doktor Flodström anser det så illa beställt i det av-

seendet, att han framkastar tanken på tillsättande av särskilda kommissioner, som i de olika orterna skulle kontrollera riktigheten av deklARATIONERNA.

Ang. tillägg
till § 2 nov.
4 tryckfrihets-
förordningen.

(Forts.)

Nu drager herr Hallendorff av denna omständighet en slutsats, som jag för min del icke kan förstå är logisk. Därför att herr Flodström sagt, att deklARATIONERNA äro så dåliga och att den kontroll, som nu finnes, är så otillräcklig, att det skulle behövas en särskild kontroll i form av kommissioner, så menar han, att den kontroll, som ligger i offentliggörandet, skulle vara obehörlig därför att den är otillfredsställande. Jag må undra, om man icke står mera på logisk grund, om man resonerar som så, att då det visat sig, att kontrollen nödvändigt måste ökas, så får man öka den men att det då väl icke kan vara lämpligt att på någon punkt minska kontrollen. Det är den slutsatsen, som jag vill draga av doktor Flodströms undersökning.

Jag tror sålunda för min del, att vad herr Hallendorff anfört utgör skäl för en åsikt, som går i fullständigt motsatt riktning mot den han förfäktar.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på reservanternas förslag.

Herr Hallendorff: Då det enda starka skäl, som anföres för publicerandet av dessa uppgifter, brukar vara, att detta är nödvändigt för kontrollen, och då nu en utmärkt fackman upplyser, att kontrollen för närvarande är så otillfredsställande, att man icke kan vare sig lita på uppgifterna eller verkligen kontrollera dem, då synes det, som om detta argument för det system, som herrarna här vilja upprätthålla, måste totalt försvinna.

För övrigt ber jag att få påpeka, att de inskränkningar i tryckfriheten, som herr Sterne talade om, äro direkt tillkomna för statsändamål, därför att det visat sig vara omöjligt att få de pålitliga uppgifter, som önskas, om icke en viss sekretess iakttages. Detta förefaller mig därför icke vara något, som kan anses jämförligt med en inskränkning i tryckfriheten.

Herr Sterne: Det är en mycket underlig bevisföring, som herrar Hildebrand och Hallendorff här söka föra fram. Den siste talaren omnämner, att kontrollen icke på långt när räcker till, och framför mycket goda och vägande skäl för den saken, varpå han drager den slutsatsen: när kontrollen icke räcker till, så låt oss stryka de kontrollbestämmelser, som vi för närvarande hava. Kan man anse det vara en rimlig slutledning?

Herr Hildebrand däremot sökte gentemot mig anföra, att tryckfriheten får allt större och större omfattning. Med den metod, som han använde för att bevisa den saken, kan man icke neka till, att han har rätt. Det kommer ju nya moment till i samhällslivet, nya lagar stiftas, nya brottmål förekomma o. s. v., och därför får man ju mera att offentliggöra. Men jag håller

Äng. tillägg
till § 2 mom.
4 tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

mig naturligtvis till kärnan och innehållet, det rent reella i tryckfrihetsförordningen, och då måste man väl säga — det får väl även herr Hildebrand medgiva — att här göres det en beskränning av tryckfriheten, en bestämd inskränkning i den rätt, som vi nu hava. Det är en sådan inskränkning jag icke vill vara med om, allra minst på de ytterst svaga skäl, som här från denna tankegångs anhängare anföras.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hildebrand: När det visar sig, att en kontroll är dålig, så synes det mig, att man utan olägenhet kan uppoffra vissa bestämmelser, som anses eller hava ansetts innebära kontroll men icke göra det, för att i stället söka utfundera, hur man på annat sätt skall kunna få en viss effektiv kontroll över deklARATIONERNA. Visar det sig nämligen, att kontroll är behöfelig och att den behöver ökas, så skall det ske, men varför man skall bibehålla en del bestämmelser, som visat sig värdelösa ur kontrollsynpunkt, det förstår jag icke.

Herr Edén: Jag skall endast tillåta mig en kort anmärkning.

Herr Hildebrand utgick från det som skulle bevisas, nämligen, att det nuvarande offentliggörandet är värdelöst ur kontrollsynpunkt. Detta är visst icke bevisat. Det är möjligen bevisat, att detta offentliggörande av taxeringsuppgifter icke är *tillräckligt* som kontroll, men alldeles icke bevisat, att det är värdelöst. Tvärtom talar, såvitt jag förstår, all vanlig sund eftertanke för, att *något* värde har det och det icke så litet, som man nu försöker göra troligt.

Herr Hildebrand talade även om, att när man visar, att vissa kontrollbestämmelser icke räcka till, så skulle detta böra giva anledning till att komma med nya kontrollbestämmelser. Det måste förvåna, att det icke är på den punkten herrar reservanter inriktat sitt arbete. Vilja de driva den synpunkten, då vore det deras skyldighet att just söka få fram sådan *ny* kontroll och inte bara radera den gamla.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Mina herrar! Jag hade icke tänkt uppträda i denna fråga, men det uttalande, som nu senast gjordes av herr Edén, nödgar mig att säga något i fråga om den kontrollsynpunkt, som han så starkt betonade.

Det har ju varit så, att som skäl för offentliggörande av dessa taxeringsuppgifter hittills städse åberopats, att det skulle ligga en viss kontroll däri. Detta kan ju hava varit sant, i viss grad åtminstone, tills vi fingo de nya beskattningslagarna. Men situationen är en helt annan efter tillkomsten av dessa nya beskattningslagar. De stadga nämligen, att en 60-del av förmögenheten skall läggas till den deklarerade inkomsten för, att

med den uppgå i en enda klumpsumma, som därefter ligger till grund för uträkningen av skatten. Därmed förlorade offentliggörandet den betydelse av kontroll, det förut haft. Det låter sig nämligen icke göra att åstadkomma ens någon rimlig sannolikhetsberäkning av proportionen mellan de faktorer, som ingå i den slutsumma, som nu offentliggöres. Då vill man taga till hjälp uppgifterna angående bevillningstaxeringen, men som denna taxering sker efter helt andra grunder än inkomstskatttaxeringen, så blir jämförelsen missvisande. Följden av detta blir, mina herrar, att de uppgifter, som nu offentliggöras i taxeringskalendrarna, vilka inom parentes sagt äro uteslutande nyfikenhetskalendrar och ingenting annat, äro så långt ifrån att innefatta någon kontrollmöjlighet, att de tvärtom giva anledning till ganska vilseledande föreställningar om en persons såväl inkomst som förmögenhet.

Ang. tillägg
till § 2 mom.
4 tryckfrihets-
förordningen.

(Forts.)

Dessa synpunkter hava också kommit upp och varit undersökta, då kammaren 1913 granskade ett till kammarrätten remitterat förslag till tryckfrihetsförordning. Jag kan meddela, att kammarrätten då på de grunder, jag nyss nämnt, ansett sig böra för Kungl. Maj:t hemställa, att det offentliggörande, som nu äger rum i taxeringskalendrar, måtte i lagstiftningen förbjudas åtminstone vad angår inkomstskatttaxeringen.

Jag förenar mig naturligtvis med de herrar, som yrkat bifall till reservationen.

Herr Rune: Nu få vi höra, att därför att en person med tillhjälp av en sådan här klumpuppgift icke kan se och noga bedöma alla faktorer, som däri ingå, så skulle ytterligare kontroll från allmänhetens sida vara omöjliggjord. Jag tror icke, att kontrollen ligger så mycket däri, att allmänheten, om den finge se de särskilda faktorerna och uppgifterna mera specificerade, skulle kunna vara i stånd att mera bedöma varje särskilt ingående post, utan jag tror, att kontrollen ligger däri, att allmänheten eller personer, som känna till vederbörande deklARATIONSSKYLDIGES förhållanden, få en viss totalbild av hans inkomst- och förmögenhetsförhållanden. Jag tror icke, att det inverkar det ringaste på saken vad den siste ärade talaren ville framhålla, utan det är totalbilden, som är för allmänheten bestämmande, och det är den de i någon mån hava förmåga att bedöma. Därför tror jag, att det sista anförandet faller helt på sidan av saken och icke verkar att klargöra den alls.

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Hildebrand, i anledning

Ang. tillägg till § 2 mom. 4 tryckfrihetsförelöjningen.
 varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

(Forts.) Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 120 ja mot 73 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Härefter föredrogos vart för sig:

bevillningsutskottets betänkande, nr 8, i anledning av väckt motion om ändringar i 18 och 20 §§ förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt; samt

bankoutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för likviderande av förfallen skuld å statslån till Östra centralbanans järnvägsaktiebolag.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

§ 6.

Ang. proportionellt valsätt vid val till utskott och nämnder å allmän rådstuga samt kyrko- och kommunalstämma.
 Vidare förekom till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om användande av proportionellt valsätt vid val till utskott och nämnder å allmän rådstuga samt kyrko- och kommunalstämma.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 142, hade herr *Hallén* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville begära utredning om, på vad sätt och under vilka förutsättningar val till utskott och nämnder å allmän rådstuga, kyrko- och kommunalstämma skulle kunna förrättas enligt proportionell valmetod.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Hallén*, som ansett att motionen bort av utskottet tillstyrkas; samt

av herrar *Olof Olsson*, *Larsson* i Västerås och *Janson* i Bråten, vilka instämt med herr *Hallén*.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade:

Herr Hallén: Herr talman! Den motion, jag i år i sällskap med en del kammarmarkamrater tillåtit mig framföra, har även i år rönt samma öde som en med denna likalydande rönte vid förliden riksdag. De skäl, som konstitutionsutskottets majoritet i år byggt sitt avslagsyrkande på, ha emellertid vi reservanter ansett vara alldeles för otillräckliga och därför också önskat fasta kammarens uppmärksamhet på.

Det ser ut, som om det huvudsakligen varit två olika slags betänkligheter, som ställt utskottet på dess avvisande ståndpunkt. Dels anser man vårt förslag att föra in den proportionella valmetoden även på det kommunala området vara en reform, som icke kan anses så av behovet påkallad. Både 1915 och 1916 års konstitutionsutskott säga nämligen, att det påtagligen icke är på grund av en ren tillfällighet, som man hittills undvikit att införa proportionalismen på detta område. Man menar nämligen, att intresse motsättningarna, när det gäller våra kyrko- och kommunalstämmor, icke äro så pass akuta och skarpa, att man behöver använda sådana garantier för att bevaka minoritetens rätt, som den proportionella valmetoden avser att skänka.

Inom utskottet har emellertid från flera håll vitsordats, att det verkligen förefinnes ett behov av att få sådana skyddsåtgärder som just denna valmetod avser att bereda. Jag har själv haft nöjet att ifrån en del håll — även ifrån präster i egenskap av skolrådsordförande — få instämmanden i att det vore synnerligen önskligt, att det funnes sådana bestämmelser, som gäve rätt åt en minoritet på stämmorna att kunna påyrka den proportionella valmetodens användande, när en viss nämnd eller ett visst utskott skulle tillsättas. Detta gör, att vi alla äro övertygade om att det alltjämt förefinnes ett verkligt behov härvidlag; och detta behov är ingalunda i avtagande utan snarare i tilltagande. Ty vi veta alla, att i och med den växande kommunala livaktigheten över huvud taget följer en ofta allt skarpare intresse motsättning, som gör sig gällande inom det kommunala livet — icke minst vid val av förtroendemän samt olika nämnder och utskott. Därför anse vi, att en sådan reform sannserligen kan sägas vara av behovet påkallad.

Vidare är det också vår övertygelse, att om det funnes exempelvis en bestämmelse om att den proportionella valmetoden skulle vara ingalunda en obligatorisk utan en fakultativ sak, som ett mindre parti vid en stämma, därest det såge sina skäliga intressen hotade, kunde begära till skydd, skulle bara förefintligheten av en sådan lagbestämmelse verka i hög grad dämpande på en eventuell benägenhet för majoritets- och maktförtryck. Och därvidlag kunde man tänka sig antingen rent politiska partigrupperingar, som beklagligtvis också förekomma i det kommunala livet, eller också andra grupperingar av rent lokal natur, som

Ang. proportionellt valsätt vid val till utskott och nämnder å allmän rådstuga samt kyrko- och kommunalstämma.

(Forts.)

Ang. proportionellt valsätt vid val till utskott och nämnder å allmän rådstuga samt kyrko- och kommunalstämma.
(Forts.)

naturligtvis önska att vid valen till utskott och nämnder kunna gå till mötes i sund proportion till den styrka, som de representera. Det är därför, som vi äro övertygade om att bara förefintligheten av en sådan lag skall verka därhän, att man utan strid, utan tids- och kraftförödande voteringar skulle vid de ständigt återkommande valen till nämnder och utskott kunna gå varandra till mötes på ett humant och tolerant sätt, vilket skulle vara till fromma för det kommunala livet i allmänhet.

Härmed hava vi också bemött den invändning, som utskottet upprepade gånger framfört, nämligen att om denna proportionella valmetod skulle införas över hela riket, skulle de förut betydande svårigheter av rent teoretisk och praktisk art vid genomförandet av denna valmetod stegras i samma mån, som denna metod komme till användning i så stor omfattning. Det är vår övertygelse att den icke skulle komma till en bokstavlig användning rent praktiskt sett, fastän man i verkligheten skulle följa de principer, som proportionalismen hävdar. Man skulle göra detta utan strid.

Jag har här tillfälle att erinra om en annan företeelse inom det kommunala livet, som är närbesläktad med denna. Det är nu några år, sedan riksdagen genomförde det beslutet, varigenom en minoritet på en stämma — en tredjedel — av de i stämman deltagande — berättigades att, om de exempelvis begärde att få stämmorna kungjorda i en viss tidning, även få detta verkställt. Denna lag har genom sin tillkomst medfört, bland annat, att de många och ofta besvärliga stridigheter, som på de s. k. decemberstämmorna uppstodo just på denna punkt, bortfallit, så att man numera på stämman fogat sig uti att en minoritet, ungefär en tredjedel, kräver att få annonser om stämman införda i den eller den tidningen, och medgivit detta utan några strider. I år har också denna rätt utsträckts av riksdagen att gälla icke bara kommunalstämmor utan även kyrkostämmor. Och vi mena, att den verkan i humaniserande riktning, som denna bestämmelse medför, skulle man också få se prov på, i den mån man gjorde den proportionella valmetoden fakultativ vid val till kyrko- och kommunalstämma samt allmän rådstuga.

Detta är det ena skälet, som utskottet framhållit för sitt avslagsyrkande, nämligen att den föreslagna ändringen icke skulle vara av behovet påkallad.

Det andra skälet, vid vilket utskottet i år liksom förlidet år uppehållit sig, är, att det — även om man förutsätter, att det finnes ett behov av denna reform — stöter på stora praktiska och tekniska svårigheter av ganska allvarlig art att genomföra densamma. Man menar nämligen, att då den proportionella valmetoden redan i och för sig är en så pass tillkrånglad och svårfattlig procedur, man icke kan tänka sig, att menige man i våra landskommuner skola kunna bli förtrogna med densamma. Det har framhållits, att det är en mycket invecklad sak. Det ginge väl an, menar utskottet, om man finge använda den pro-

portionella räknemetod, som användes vid val inom landsting och stadsfullmäktige. Men det kan icke ske, säger man, ty det är här icke fråga om en begränsad korporation eller ett fåtal valmän, utan här måste man tillgripa de proportionella räknemetoder, som begagnas vid val till stadsfullmäktige och till landsting; och då stöter man på sådana svårigheter, att hela frågan måste kastas över bord. Det är väl i alla fall att alldeles överskatta en svårighet att, i det man erinrar om de räknemetoder, som länsstyrelserna följa, när de göra sammanräkningar vid exempelvis landstingsmannavalen anse det hela så avskräckande, att hela frågan därför bör skjutas åt sidan. Det måste väl sägas vara ett otillräckligt skäl.

Ang. proportionellt valsätt vid val till utskott och nämnder å allmän rådstuga samt kyrko- och kommunalstämma.

(Forts.)

Sedan kommer man till den frågan: huru skall man i detta fall få folk, som kunna företaga en riktig proportionell sammanräkning? Det finnes, menar utskottet, inga framkomliga vägar härvidlag. Vi ha redan i motionen framhållit, att det är ingalunda så omöjligt. Först och främst ha vi erinrat om att man kan mycket väl tänka sig, att man i de olika kommunerna kan få en hel del medlemmar av lärarkåren, vilka kunna företaga ett sådant arbete. För min del vägar jag också peka på att i folkskoleundervisningskommitténs betänkande angående utvidgade kurser för fortsättningsskolorna ingår ju en god del kommunalkunskap även såsom läroämne. Och man får väl förutsätta, att seminarieeleverna i sin tur få någon inblick i den proportionella valmetoden. Även om så icke vore fallet, finnes en annan möjlighet, som jag här blott vill påpeka. Det är nämligen, att de teologie kandidater, som utbildas till prästämbetet, skola ju under den sista praktiska provårsterminen vid universitetet, när de genomgå den s. k. praktisk-teoretiska kursen, få en tids både praktisk och teoretisk övning i allt vad till kyrkostämmoförfarandet hör; och det kan tänkas, att de då också skulle bli bibringade färdigheten att företaga en proportionell röstsammanräkning. Och även om man inte skulle kunna bygga på dessa två alternativ alltför mycket, får man inte underskatta allmänbildningen uti våra kommuner till den grad, att man anser det ogörligt, att t. ex. länsstyrelsen skulle kunna förordna vissa personer inom kommunen att utföra detta arbete. Vi få erinra oss, att länsstyrelserna, när det gällt ganska viktiga skattepolitiska frågor, ibland ha lagt en del ganska krävande uppdrag på folk inom olika kommuner.

Vidare har utskottet i år, liksom förlidet år, pekat på den saken, att man inte kan, såsom vi i en tidigare motion framhöllo, lägga denna börda på länsstyrelserna. De äro så betungade förut, så att det inte går, menar utskottet. Det må så vara, men vi ha då erinrat om att man skulle kunna tänka sig, att exempelvis, när över huvud taget sådana val behövde tillgripas inom kommunerna, åtminstone sammanräkningen, inregistreringen av de olika röstetalen på de olika sedlarna — vilket är en ganska tidsödande procedur — undanstökades av kommunerna, så att

Ang. proportionellt valsätt vid val till utskott och nämnder å allmän rådstuga samt kyrko- och kommunalstämma.

(Forts.)

endast platsfördelningen överlämnades till länsstyrelsen. Och om man då tar hänsyn till den rent prohibitiva verkan, som rätten till proportionellt val skulle medföra, varigenom det inte bleve något mera allmänt begagnande av valmetoden, kan man fråga sig: bleve den börda, som härigenom pålades länsstyrelserna, verkligen så avsevärd? Detta är för övrigt icke några absoluta direktiv, som skulle uteslutande följas. Man kan tänka sig andra möjligheter. Vi ha endast velat peka på dessa för att framhålla, att det visst inte är så öoverkomliga svårigheter, som utskottsmajoriteten velat göra gällande.

Jag vill också, innan jag slutar, framhålla en annan sak, som gör, att vårt yrkande enligt mitt förmenande har ökad aktualitet, nämligen att riksdagens tvenne vänsterpartier i år, om också på olikartade linjer, ha gått fram med yrkande på utsträckt kommunal rösträtt, i ena fallet på lika kommunal rösträtt och i det andra på lika och allmän kommunal rösträtt. Konsekvensen måste då kräva, att i den mån vi själva yrka på att ökade medborgarskaror skola släppas fram till ökat kommunalt inflytande, bör också den rättens och rättfärdighetens tanke, som ligger i proportionalismens idé, få göra sig gällande även på detta område. Detta gör, att vi anse, att detta vårt krav, som vi framställt i vår motion, är än mera aktuellt, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till vår motion och till den av mig och mina kamrater vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr Beckman: Herr talman! Jag skall be att med några ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Det synes mig, som om den ärade motionären ganska mycket bagtelligerat de svårigheter, som skulle uppstå genom införande av proportionellt valsätt vid val på kyrko- och kommunalstämma. Man kan mycket väl tänka sig, att vid sådana tillfällen en hel mängd olika listor komma fram, att samma namn förekomma på olika listor, varigenom svårigheterna, såsom helt naturligt är, ganska väsentligt ökas. Trots den ljusmålning, som den föregående talaren framställde, tvivlar jag för min del, och jag tror också en hel del andra av utskottets medlemmar, på att det skulle befinnas lätt, om ens möjligt, att i alla kommuner, där sådana val skulle komma före, skaffa lämpliga personer, som skulle kunna uträkna dem. Och då dessutom Konungens befallningshavande omöjligt, såsom också motionären indirekt medgav, kan betungas med en dylik stor apparat, förefaller det mig nästan, som om det vore helt enkelt omöjligt — åtminstone kan jag icke se saken på annat sätt — att genomföra ett förslag i den riktning motionären tänkt sig.

Därtill kommer ännu en omständighet, som för mig väger ganska mycket. Den siste ärade talaren påpekade, hurusom i många fall en skarp partimotsättning gör, att det ena partiet alldeles vill utesluta det andras representanter vid sådana val, som kyrko- och kommunalstämmor ha att företaga. Jag har en helt annan erfarenhet än den ärade motionären i det fallet. Det gör sig på många håll, och jag

tror på allt flera håll, en alldeles motsatt tendens gällande, nämligen att såvitt möjligt låta olika meningar få bli företrädade just i kyrko- och skolråd, i kommunalnämnd och andra nämnder. Ätminstone är det fallet i många orter, som jag har kännedom om. Det synes mig, som om en utveckling åt det hållet vore rätta sättet att få frågan löst, och då detta, åtminstone enligt min erfarenhet, är på god väg att ske, synes det mig, som om detta förslag egentligen icke behövde bifallas.

Ang. proportionellt välsätt vid val till utskott och nämnder å allmän rådstuga samt kyrko- och kommunalstämma.

(Forts.)

Jag ber att med dessa korta ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Larsson i Västerås: Den siste ärade talaren hade egentligen inte så mycket att invända mot de skäl, som reservanternas anförde för bifall till sitt yrkande. Det var det kända skälet från utskottsbetänkandet han framdrog, att svårigheterna vid sammanräkningen skulle bli så stora. Jag ber för min del i detta avseende få understryka vad herr Hallén nyss anförde, nämligen att det finnes personer med ganska stor teoretisk underbyggnad i alla kommuner. Vi ha präster, och vi ha skollärare, och dessutom finnes det åtskilliga andra enskilda personer, som nog sitta inne med så pass mycket vetande och kunna inhämta så pass mycken kunskap, att de kunna förrätta en sammanräkning av ett proportionellt val. Ty så förfärligt märkvärdigt är det inte — det får man nog erkänna, om man ser litet närmare på saken — att förrätta en sådan sammanräkning.

Sedan anförde herr Beckman ytterligare det skälet, att motsättningarna inom vederbörande kommuner icke äro så stora, som motionärerna och reservanternas ha velat göra gällande, utan att det på många håll är så, att man redan nu, utan att de proportionella valen äro föreskrivna, går varandra till mötes och ser till, att de olika meningsriktningarna bli företrädade i olika styrelser och nämnder. Ja, jag vill för min del inte bestrida, att det finns orter, där de olika meningsriktningarna äro tillmötesgående mot varandra, men inom utskottet ha vi fått konstaterat, att det på många håll uppstått våldsamma strider om hur en styrelse eller nämnd skulle vara sammansatt och att, då t. ex. högern på stämman varit i majoritet, den tillsatt styrelsen eller nämnden med uteslutande sina representanter, liksom det på samma sätt kunnat påvisas fall, då vänstern varit i majoritet och den begagnat sin makt till att besätta alla platserna i en styrelse eller en nämnd. När sådant förekommer, synes det mig, som om man här i denna kammare icke borde motsätta sig den begäran som framställles i reservanternas yrkande, nämligen att Kungl. Maj:t skulle få att utreda detta spörsmål, så att man finge se, vad man skulle kunna komma till för resultat. För min del är jag livligt övertygad om att de svårigheter, som utskottet och en talare här anförde, skulle kunna övervinnas utan några vidare större besvär.

Dessutom ber jag att få tillägga en sak. Man kan ju här debattera i oändlighet om behovet eller icke av en ändring i detta fall, men jag tror, att det vore önskvärt, att vi i detta sammanhang även toge i betraktande en annan synpunkt, den nämligen, att för närva-

Ang. proportionellt valsätt vid val till utskott och nämnder å allmän rådstuga samt kyrko- och kommunalstämma.
(Forts.)

rande icke samma meningsgrupp ligger över inom alla kommuner, utan majoriteterna växla något.

När förhållandena äro sådana, att man nu kan säga, att det här egentligen icke gäller någon partiangelägenhet, bör man försöka få en lösning till stånd innan den verkligen blir en partifråga. Det är nämligen icke otänkbart, att man kan komma därhän, att förhållandet blir motsatt mot vad det nu är, och då kanske de herrar, som nu motsätta sig och motverka denna anordning med proportionella val, bliva de, som ivrigast komma att påyrka denna reform.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Janson* i Bråten.

Herr *Rydén* i Malmö: Herr talman! Då jag för några år sedan motionerade i en fråga, som ganska nära överensstämmer med den nu föreliggande, och denna motion i någon mån gav uppslag till den förändring i kommunalförfattningarna, som tillkom 1913 och som i rätt avsevärd grad utsträckt det proportionella valsättet, kan jag för min del icke annat än beklaga, att konstitutionsutskottet både i fjol och i år ställt sig så snävt och avvisande mot det uppslag, som ligger i denna motion.

Jag har under många år varit medlem av en s. k. valberedning, en korporation, som är vald av det samhälle jag tillhör i syfte att förbereda val inom stadsfullmäktige därstädes; och jag har där gjort den erfarenheten, att på alla de punkter, där de proportionella valen äro föreskrivna på grund av 1913 års lagändringar, där går det att utan några slitningar eller svårigheter få till stånd överenskommelser. Det är endast rent undantagsvis, som det förekommer att över huvud taget behöva gå till den proportionella valproceduren, ty vi veta, hur ställningen är, och det gör, att man på förhand inom denna valberedning enas om lämpliga namn. Det kan mycket väl hända och har även hänt, att man finner, att ett parti, som t. ex. kunde ha rätt att ta en plats mera i en korporation eller styrelse, avstår från en plats till förmån för en annan partigrupp, när det anföres verkligen sakliga och bärande skäl.

Jag tror, att vi på båda sidor, både inom vänstern och högern, äro rätt ense om att det var en god reform, som kom till stånd 1913. Men det var skada, att denna reform kom att omfatta blott de kommunala beredningarna jämte drätselkammare och landstingens förvaltningsutskott; det var skada, att man uteslöt styrelserna, och alldeles speciellt gäller detta i fråga om skolstyrelsen. Huru skall man kunna försvara ett sådant förhållande inför rättskänslan, som att inom ett samhälle ett parti skall kunna besätta alla platser inom t. ex. en folkskolestyrelse, och att man utestänger varena representant för just de samhällsklasser, som ha barn i folkskolan? Sådant händer, och det är orimligt och upprörande för rättskänslan och skadligt för samhället och folkskolan, att sådana förhållanden verkligen få existera. Vare sig det nu är det ena eller andra partiet, som gör sig skyldigt till maktmissbruk, är det skadligt för skolan och

skadligt för samhället, och man borde verkligen se till att få en ändring till stånd i detta avseende.

Nu har motionären kommit att avfatta motionens kläm så, att densamma icke skulle avse frågan om proportionella skolstyrelseval i städerna, men sistnämnda önskemål har däremot framställts i motiveringen. Då emellertid frågan redan fallit i första kammaren, får ett uttalande från andra kammarens sida till förmån för motionärens förslag mera karaktären av att vara en opinionsyttring för denna tanke i allmänhet, än såsom ett bifall endast till motionens slutyrkande sådant detsamma här blivit formulerat, och därför kommer jag nu att rösta för bifall till reservationen, ehuru formellt den sidan av frågan, som jag här senast berört, icke blivit tillgodosedd i klämman.

Ang. proportionellt valsystem vid val till utskott och nämnder å allmän rådstuga samt kyrko- och kommunalstämma.

(Forts.)

Det är också orimligt, att man härvidlag alldeles utesluter våra förvaltande verk och styrelser. Jag söker att i detta fall se frågan rent samhälleligt och icke, om jag så får säga, partiensidigt. Vi veta alla, att det är så i många samhällen, särskilt nu med industriens genombrott, att det står och väger mellan t. ex. arbetarepartiet och övriga partier. Den tidpunkt kan ju komma, då det uppstår ett större industriellt företag på platsen, som tillför det förra partiet en mängd röstberättigade arbetare, så att vågskålen vippar över åt den sidan, och arbetarepartiet får majoritet. Huru oklokt är det då icke och huru verkligt osamhälleligt, att man ordnat det så, att hela detta parti, som då kommer i majoritet och skall ta ansvaret för detta samhälle, har varit utestängt från förvaltningen av detta samhälles angelägenheter. Det partiet har varit utestängt från affärsdrivande och övriga styrelser i våra städer, och man kan komma en verklig samfundsskada åstad genom att man på detta sätt sett ensidigt på denna sak. Det är ur det helas synpunkt bättre, att man i tid ser till, att det ges möjligheter för olika riktningar, som finnas — det tjänar ju ingenting till, att vi blunda för att de finnas — och det är skäl att ge dem tillfälle att dels göra sig gällande i fråga om ledningen och dels skaffa sig den nödiga erfarenheten för de ansvarsfulla uppgifter, som förhållandena möjligen kunna lägga på dem.

Jag har därmed berört frågan om styrelser och nämnder och skall nu endast tillägga några ord angående frågan om proportionella val inom våra landskommuner enligt det förslag, som här föreligger. Jag tror för min del, ja, jag är alldeles övertygad därom, att motionären har rätt i sin uppfattning, att på många håll inom våra landskommuner blotta tillvaron av proportionella valbestämmelser kommer att medföra, att den proportionella valproceduren aldrig behöver tillämpas.

Jag skall för att styrka detta be att få nämna ett exempel från den provins, där jag bor; jag kan även nämna, vilket samhälle jag äsyftar, så att vem som helst kan förvissa sig om, att mina uppgifter äro riktiga. Hörby köping nere i Skåne skulle i höstas välja kommunalfullmäktige och därvid tillämpa de nya bestämmelserna om proportionella val. Medvetandet om att dessa bestämmelser funnos och den kännedom man hade från tidigare tillfällen om partiställ-

Ang. proportionellt valsätt vid val till utskott och nämnder å allmän rådstuga samt kyrko- och kommunalstämma.

(Forts.)

ningen i köpingen gjorde, att alla de tre partier, som finnas där på platsen, hade en gemensam överläggning och beslöto att uppgöra en gemensam lista, där de olika partiåskådningarna voro representerade, och så gick man till val med en gemensam lista till hela samhället, så att den proportionella valproceduren icke behövde tillämpas.

På samma sätt tillgår det i en mängd av våra städer och inom stadsfullmäktige-korporationer. Man kommer där på förhand överens, liksom i det fall jag nyss omnämnde. Jag är livligt övertygad om, att ute på landsbygden, där partimotsättningarna icke äro så skarpt utpräglade, så att det ur den synpunkten självfallet bör vara proportionella val, kommer tillvaron av denna proportionella valbestämmelse att framtinga tillmötesgående och tolerans, så att man i många fall skulle på förhand dela upp platserna på ett sätt, som avseglade de verkliga röstförhållandena.

Skulle man där för övrigt få till proportionella val, så delar jag för min del också motionärens uppfattning, att kändedomen om den proportionella valmetoden nu är så pass allmänt spridd, att från den synpunkten icke möter några svårigheter. Det finns alltid några personer i de flesta av våra församlingar, som förstå den saken, så att de kunna sköta maskineriet, och det är härvidlag icke den risk, som förefanns i början, när alla voro obekanta med denna valmetod, att låta de proportionella valen gå ut över ett bredare och större fält.

Herr talman! Jag kan icke för min del finna det klokt och riktigt, att vi på detta sätt strypa en motion, som innebär ett uppslag till vad som efter min uppfattning är nödvändigt, att man i samhällets eget intresse låter på ett eller annat sätt förverkliga; och därför tillåter jag mig hemställa, att kammaren måtte bifalla reservationen och göra det såsom en opinionsyttring till förmån för de proportionella valens utsträckning i vidare kretsar än för närvarande.

Herr R ä f: Herr talman! Det förhåller sig nog icke på det sättet, att denna motion mött principiellt motstånd från konstitutionsutskottets sida, utan det är nog alldeles tvärt om. Det heter här i utskottets utlåtande: »Utskottet vill icke förneka, att åtskilliga av de skäl, som föranlett det proportionella valsättets införande hos oss, kunna återopas till stöd för dess utsträckande jämväl till nya områden.» Därmed synes mig konstitutionsutskottet ha uttalat sig i princip för den nu föreslagna anordningen, så mycket som det över huvud taget är möjligt att göra det. Men vad utskottet däremot icke lyckats i är att finna en utväg att komma ur de praktiska svårigheter, som genom ett antagande av förslaget skulle uppstå inom respektive kommuner, och då jag här lyssnat till såväl motionären som hans övriga kamrater, har jag icke kunnat finna, att de heller kunnat ange någon lösning av de svårigheter, som man verkligen skulle råka ut för, ifall man i närvarande stund skulle antaga motionen.

Jag skall nu icke gå igenom samtliga de argument, som här anförts, särskilt av motionären; detta skulle ju taga för lång tid. För övrigt ha dessa argument blivit så grundligt genomgångna

i konstitutionsutskottet, att det icke är behöfligt att här närmare ingå på desamma. Jag vill endast nämna, att, såvitt jag kunde höra i utskottet, var man där icke i stånd att kunna finna några lämpliga utvägar att komma ur de praktiska svårigheter, som här möta. Motionen har emellertid, som sagt och så långt jag kan förstå, inom konstitutionsutskottet blivit så välvilligt behandlad som möjligt, men då man stötte på dessa praktiska svårigheter, var det omöjligt att komma någon vart. Dessutom kunde man vid frågans behandling inom utskottet icke förstå, och man kan icke heller göra det i dag, att behovet av en ändring i detta fall verkligen är så stort, som man velat göra gällande. Men även om detta behov vore så stort, som man här sagt, stöter dock en dylik ändring på de praktiska svårigheter, som här framhållits.

Att motionen blivit välvilligt behandlad av utskottet, kan man också förstå av åtskilligt annat, som framgår av utskottets motivering. Det förefaller emellertid, som om just de praktiska svårigheter, som äro förknippade med en sådan ändring, som här föreslås, ha föranlett, att det icke blivit mer än fyra reservanter emot utskottets hemställan, och samtliga dessa tillhörande motionärens parti. Det finnes ju icke en enda reservant vare sig från högern eller liberala partiet — ja, jag finner här, att herr Janson i Bråten har instämt med reservanterna.

Under sådana förhållanden tror jag också, att kammaren skall finna sig nästan nödsakad att inför dessa praktiska skäl bifalla konstitutionsutskottets hemställan, till vilken jag nu yrkar bifall.

Herr Janson i Bråten: Den siste talaren påstod, att samtliga de utskottsrepresentanter, som här instämt med reservanten, voro från det parti, som denne reservant tillhör. Men det är väl ändå bekant, att jag tillhör det liberala partiet, och jag vill här endast konstatera, att det sålunda var ett misstag av den siste talaren, då han här fällde detta sitt yttrande.

När jag nu har fått ordet, ber jag att få tillägga, att då den siste talaren framhöll de stora svårigheterna i detta fall och förmenade, att dessa voro oöverkomliga, så är det just den saken, som motionären här vill, att Kungl. Maj:t skall utreda. Om även Kungl. Maj:t finner dessa svårigheter vara allt för stora, blir det naturligtvis icke något positivt resultat, men innan vi hört vad Kungl. Maj:t säger om saken, kunna vi icke här utan vidare förklara, att svårigheterna äro oöverkomliga.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bengtsson i Norup: Jag kan för min del icke fatta, varför man från olika håll söker motsätta sig det krav, som här framförts. Vi böra, där så låter sig göra, få verkningarna i själva valsättet så rättvist som möjligt, och vi ha ju infört den proportionella valmetoden såväl vid val till landstingen som vid de politiska valen. Varför böra vi då icke även fortsätta på den

Ang. proportionellt valsätt vid val till utskott och nämnder å allmän rådstuga samt kyrko- och kommunalstämma.

(Forts.)

Ang. proportionellt valsätt vid val till utskott och nämnder å allmän rådstuga samt kyrko- och kommunalstämma.
(Forts.)

inslagna vägen och här följa motionären, då det ju visar sig, att en sak endast vinner på en utredning, och den kommitté, som skall göra utredningen, blir nog sammansatt av representanter från olika läger.

Man talar här om, att en dylik ändring skulle stöta på så många praktiska svårigheter, att man fördenskull icke vill gå med på motionärens förslag. Jag kan ej förstå, att det skulle stöta på värre svårigheter, då det gäller de områden, som här i motionen beröras, än det gjort i fråga om andra områden, där det proportionella valsättet redan tillämpas. Det är ju här fråga om en utredning, och då läser det nog finnas möjlighet att få fram en lösning även av de praktiska svårigheter, som härvidlag kunna yppa sig. Men det är nog så, att då man icke vill en sak, brukar man skylla på svårigheter, men vill man en sak, kan man även övervinna svårigheterna, ty dessa äro ju till för att övervinnas. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr R ä f: Herr talman! Det brukar ju i allmänhet vara så, att när man skriver till Kungl. Maj:t angående en viss fråga, det åtminstone i utskottets motivering angives något sätt, varpå denna fråga kan lösas. Jag tror, att vi litet var känna oss övertygade om, att de svårigheter, som här möta, äro ganska olösliga, åtminstone kan jag för min del icke angiva, huru de verkligen skola kunna lösas.

Beträffande mitt misstag i fråga om herr Jansons i Bråten instämmande med reservanterna, har jag ju redan i mitt förra anförande rättat detsamma.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Jag vill endast be den siste ärade talaren att gå igenom de skrivelser, som riksdagen under de senare åren har avlåtit till Kungl. Maj:t. Han skall i många av dessa finna, att riktlinjerna till de ifrågasatta utredningarna icke äro större, än vad som i detta fall angivits av motionären och reservanterna. Man kan naturligtvis icke draga upp dessa riktlinjer och göra saken klar på en gång, ty då behöfde man ingen utredning, utan då kunde riksdagen besluta på rak arm, att så och så skola vi ha det. Men just därför, att man icke kan reda ut saken fullständigt, begär man, att Kungl. Maj:t, som har resurser därtill, skall göra det.

Herr R ä f: Herr talman! Med den ytterst stora välvilja, som denna motion blivit behandlad inom utskottet, är jag mycket viss om, att en hel del av de sexton utskottsledamöter, som nu instämt i utskottets utlåtande, helt säkert hade godkänt de av motionären föreslagna lösningsåtgärderna, i fall det nämligen varit möjligt, och att de då även understött förslaget om en skrivelse. Nu ha emellertid dessa sexton icke kunnat finna åtgärderna i fråga möjliga att realisera, och därför ha vi måst avstyrka förslaget.

Herr Hamilton: Jag har aldrig varit någon vidare varm anhängare av det proportionella valsättet, men då det nu är genomfört på de flesta områden, synes mig det riktigaste vara att även genomföra detsamma i fråga om val vid kommunalstämma och vid kyrkostämma. Det är nu icke alltid så — och väl är det! — att man i kommunerna uppdelar sig efter olika politiska partier, när det gäller att företaga dylika val. Inom en kommun kan ju finnas helt andra intressen, som göra sig gällande. Sålunda kan ju inom en kommun ett större industrisamhälle vilja vara det dominerande, och å andra sidan kan även ett landsbygdsintresse, inom en annan kommun göra sin makt gällande gentemot ett industriintresse, till följd varav valen ske ensidigt.

Jag tror nu för min del, att det är av vikt, att man ser till, att de olika åskådningarna inom en kommun kunna bli representerade. Det är ju möjligt, att det finnes tekniska svårigheter, som i detta fall måste övervinnas, men jag tror, att den, som länge varit ordförande i kommunalnämnden eller kommunalstämman, skall finna, att det gives utvägar att övervinna dessa svårigheter, och jag skulle för min del kunna framlägga förslag i sådant avseende. Men då det nu allenast är fråga om en skrivelse med begäran om en utredning, torde det vara bäst att överlåta åt denna utredning att uppgöra förslag i den vägen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Sterne: Herr talman! Jag anser mig skyldig att påpeka, att när jag år 1912 motionerade om proportionalismens utsträckande till val av kommunalfullmäktige, framfördes från motståndarna till den då föreslagna reformationen ungefärligen enahanda skäl, som här göras gällande från motståndarne till det nu föreliggande förslaget. Man överdrev då alldeles våldsamt svårigheterna för proportionalismens utsträckande till det nya område, som det då gällde. Det synes mig här förefinnas en viss analogi därmed, då en motionär nu gör sig till talesman för behovet av att utsträcka denna idé tillämpning, vars rättvisa man icke på något håll drar i tvivelsmål, men som man anser de därmed förenade svårigheterna göra praktiskt ogenomförbar.

Jag begärde emellertid ordet för att framhålla ytterligare en sak, som ingen av de övriga talarna vidrört. Vi ha nu fått in proportionalismen i alla de kommuner, där kommunalfullmäktigeinstitutionen finnes, och jag är livligt övertygad om, att denna utveckling har fortskridit snabbare, än man på en del håll väntat sig. Sedan emellertid proportionalismen genomförts i landskommunerna, har detta dragit med sig vissa konsekvenser. Man finner nämligen i sådana kommuner, där kommunalfullmäktige väljas, nog så anmärkningsvärt och ologiskt, att nämnden, som är fullmäktiges verkställande myndighet, måste väljas och sammansättas efter andra grunder än kommunalfullmäktigeinstitutionen själv. När vi sålunda ha en kommunalfullmäktigeinstitution i en kommun, som kanske är så sammansatt, att

Ang. proportionellt valsätt vid val till utskott och nämnder å allmän rådstuga samt kyrko- och kommunalstämma.

(Forts.)

Ang. proportionalitetsvalsätt vid val till utskott och nämnder å allmän rådstuga samt kyrko- och kommunalstämma.

(Forts.)

representanter från de tre olika partierna bilda var sin tredjedel därav, kan det ju tänkas, att nämnden, som är den verkställande och i regeln också, kan man säga, den utredande myndigheten för samma kommunalfullmäktige, finge sådan sammansättning, när den nu väljes efter majoritetsvalmetoden, att dess majoritetens läggning vore av helt annat kynne än majoritetens inom kommunalfullmäktigeinstitutionen själv.

Jag hade fullt klart för mig, när jag år 1912 motionerade i denna angelägenhet, att proportionalismen som sådan helt visst tränger sig ut allt vidare och vidare. Så har även skett; proportionalismen har trängt sig ut i landstingen och stadsfullmäktige; den har utövat ett hälsosamt inflytande på sammansättningen av dess utskott och nämnder, och jag tror, att detta hälsosamma inflytande även måste sträcka sig ut till de direkta val, som förekomma å kyrko- och kommunalstämmor samt å de allmänna rådstugorna.

Den större svårigheten i fråga om röstsammanräkningen skulle väl över huvud taget ligga däri, att man inom de senare församlingarna har att räkna med den 40-gradiga skalan, vilken omständighet ju är ägnad att komplicera det hela. Nu är det väl emellertid knappast någon, tror jag, som känner sig helt övertygad om, att just denna gradering av kommunalskalan kommer att vara någon slags evighetsinrättning, utan den kommer väl så småningom att ändras, och andra förhållanden komma nog att på detta område göra sig gällande. Ju närmare vi komma den verkliga demokratiska utvecklingen i detta hänseende, desto större blir då naturligtvis behovet från konservativt håll att få den andra garanti, som ligger i proportionalismens införande. Det är därför rätt naturligt, synes det mig, om man från alla håll bör betrakta denna sak sådan den verkligen är, nämligen som ett uttryck för proportionalismens rent samhällseliga egenskap att bereda skydd åt alla legitima intressen och åt minoritetens intressen.

Med denna övertygelse såsom bakgrund är det, som jag, ehuru jag icke underskattar de praktiska svårigheterna, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Edén: Herr talman! Jag anser mig skyldig att tillkännagiva, att då jag deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet, men icke står antecknad bland reservanterna, detta icke betyder, att jag saknar sympati för det yrkande, som reservanterna framställt. Jag har tvärtom på ett förberedande stadium av ärendets behandling inom utskottet för min del varit med om att stödja ett yrkande i den riktning, som reservanterna nu förorda. Att jag emellertid icke reserverat mig, beror dels därpå, att det vid tiden för utlåtandets avfattande var något oklart, huru reservationen skulle komma att läggas, dels ock därpå, att jag för min del verkligen haft mycket svårt att se, huru man på ett praktiskt sätt skulle kunna lösa

de svårigheter, som gång på gång i diskussionen i utskottet framhållits bliva en följd av en sådan anordning, som här föreslagits. Med andra ord, jag tror, att det skulle vara lämpligt och nyttigt, om man kunde föra ut den proportionella valmetoden till eventuell användning vid kyrko- och kommunalstämmor, men jag ser verkligen icke riktigt, huru detta, under nuvarande förhållanden åtminstone, skulle kunna göras utan att i allt för hög grad försinka själva stämmornas arbete. Sammanräkningsproceduren blir nämligen på stämman så besvärlig, att den skulle komma i svår kollision med stämmans övriga uppgifter. I detta avseende har jag icke känt mig övertygad av vad motionärerna och reservanterna här ha anfört för att bagatellisera dessa svårigheter.

Ang. proportionellt valsätt vid val till utskott och nämnder å allmän rådstuga samt kyrko- och kommunalstämma.
(Forts.)

Nu ligger emellertid saken så, att reservanterna ha inskränkt sig till den ganska ovanliga formen att endast begära en ren utredning hos Kungl. Maj:t »om, på vad sätt och under vilka förutsättningar» val till utskott och nämnder skulle kunna ske proportionellt. De ha således icke begärt något förslag därom. Jag tror, att denna sak ligger så, att vi icke komma ifrån densamma, utan att den blir föremål för en dylik utredning av Kungl. Maj:t. Jag har visserligen mycket små förhoppningar om, att de praktiska svårigheterna skola kunna lösas men jag vill dock icke förhindra, att man åtminstone gör ett försök.

Detta har varit anledningen till min hållning inom utskottet, och detta är anledningen till, att jag för min del icke heller nu vill motsätta mig ett godkännande av reservationen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, avslog kammaren utskottets hemställan och biföll i stället den av herr Hallén avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 7.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 73, angående överlåtelse till lantförsvaret av Tierps kronopark m. m.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 8.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av väckt motion angående utsträckning av tiden för inlösen av skattefrälseräntor, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar angående utgifter för kapitalökning vid statens järnvägar.

Ang. nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

Sedan *punkten 1*, angående nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar, föredragits, yttrade:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet von Sydow: Herr talman, mina herrar! Jag ber till en början att få framföra ett tack till statsutskottet för det välvilliga sätt, varpå utskottet behandlat Kungl. Maj:ts framställningar rörande statens järnvägar, framställningar, vilka, såsom kammaren vet, rört sig om mycket stora belopp. Det är icke min mening att här ens göra något försök att söka förmå kammaren att fatta något från utskottets enhälliga hemställan avvikande beslut i de två avseenden, vari utskottet frångått Kungl. Maj:ts förslag. Jag skall endast be att få yttra några korta ord i en av dessa punkter. Det gäller ombyggnaden av Bohusbanans viadukt över Säveån i närheten av Ölskrokens station.

Jag konstaterar till en början med synnerlig tillfredsställelse, att utskottet endast förklarar, att ombyggnaden torde kunna uppskjutas till ett följande år. Jag tar fasta på denna utskottets förklaring såsom från utskottets sida innefattande ett välkommen åter kanske redan nästa år med denna anslagsfråga. Det är nämligen så, att Bohusbanans ifrågavarande viadukt är en träkonstruktion, och enligt det omdöme, jag kunnat bilda mig synes den vara förenad med så pass stora olägenheter, att det torde föreligga synnerligen starka skäl för järnvägsstyrelsens förslag, att denna viadukt snarast möjligt utbytes mot en järnkonstruktion. Jag skall icke här närmare ingå på någon motivering för denna min mening. Jag har endast velat göra detta korta uttalande såsom en förhandsursäkt, för den händelse Kungl. Maj:t skulle finna sig nödsakad att redan nästa år återkomma till riksdagen med en framställning i ämnet.

Herr Ekman: Herr talman! Med anledning av det anförande som herr statsrådet och chefen för civildepartementet hållit, ber jag endast att få lämna den upplysningen, att då denna fråga behandlades inom vederbörande statsutskottsavdelning, meddelades oss, att den järnkonstruktion, som man tänkt sig att använda till ersättning för den nuvarande träkonstruktionen, skulle sannolikt i framtiden behöva förhöjas, vilket icke kunde ske på annat sätt, än att dess järnbockar toges bort och nya högre järnbockar ditsattes. Detta skulle ske i sammanhang med blivande ombyggnad av statens järnvägars bangård i Göteborg. Då det visade sig, att ombyggnaden av statens järnvägars bangård i Göteborg skulle medföra en sådan påföljd, måste jag för min del säga, att jag anser, att — då det uttalats från järnvägshåll, att någon som helst risk ur trafiksäkerhetssynpunkt med avseende å de nuvarande viaduktsförhållandena icke förekommer, om man vidtager nödiga årliga reparationer — det är önskvärt,

att ombyggnaden av denna viadukt icke ifrågasättes, förrän man har klart för sig, att, om viadukten ombygges, det sker i överensstämmelse med förslaget till ny bangård i Göteborg. Det har för mig varit ett synnerligen viktigt skäl att vinna det, att man vid ombyggnaden gör endast *en* grund i stället för, såsom fallet skulle bliva vid ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition, först en grund med lägre järnbockar och sedan sannolikt en med högre bockar.

Ang. nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.
(Forts.)

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet v o n S y d o w:
Herr talman! Jag skall icke förlänga diskussionen; jag skall endast be att få nämna, att enligt de upplysningar, jag erhållit, endast en jämförelsevis kort bit av viadukten skulle behöva utbytas vid en eventuell ombyggnad av Göteborgs bangård. Kostnaderna för den delen hava enligt de siffror, som varit för mig tillgängliga, beräknats gå till omkring 15,000 kronor, under det att hela viadukten skulle kosta en miljon kronor. Den omständigheten, att tilläventyrs en sådan jämförelsevis liten förändring skulle behövas vid den slutliga omgestaltningen av bangårdsförhållandena i Göteborg, synes mig icke innebära något skäl för att man icke redan nästa år kan besluta sig för en sådan eljest välbehörlig ombyggnad.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—7.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkten 11.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 12 och 13.

Lades till handlingarna.

Punkten 14.

Utskottets hemställan blev av kammaren bifallen.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

§ 10.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av mark från kronoengen-
domen Stora kungsladugården nr 1 i S:t Nikolai socken av Söder-
manlands län till Oxelösund—Flen—Västmanlands järnvägsaktiebo-
lag för utvidgning av bolagets järnvägsstation i Nyköping; och bi-
föll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 11.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsut-
skottets utlåtande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverks-
propositionen samt särskilda till riksdagen avlätna propositioner
gjorda framställningar angående anslag för kapitalökning å statens
järnvägslånefonder.

*Ang. allmänna
järnvägslåne-
fonden.*

Punkten 1, angående allmänna järnvägslånefonden.

Med biträdande av vad Kungl. Maj:t i sådant avseende före-
slagit hemställde utskottet i förevarande punkt, att riksdagen måtte

I) till låneunderstöd för enskilda järnvägar bevilja och ställa
till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag av 7,500,000 kronor att utgå
under fem år från och med år 1917 med 1,500,000 kronor årligen,
dock så att belopp, som ej blivit till utgående under ett av dessa
år anvisat, finge för ett efterföljande år av samma femårsperiod
disponeras;

II) föreskriva, att Kungl. Maj:t skulle äga att å detta anslag
till understödjande av nya, ännu ej påbörjade enskilda järnvägsan-

läggningar anvisa av Kungl. Maj:t beviljade understödsbelopp att utgå i enlighet med vissa angivna villkor och bestämmelser; samt III) för avsättning till allmänna järnvägslånefonden i riksstaten för år 1917 upptaga ett belopp av 1,500,000 kronor.

*Ang. allmänna
järnvägslåne-
fonden.
(Forts.)*

Mom. I) och II) föredrogos, varefter

Herr Westman yttrade: Herr talman! Ehuru jag icke har något annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets förslag, vill jag dock göra ett uttalande beträffande en sak, som nära berör den kungliga propositionen.

Det föreslås liksom förut, att för att enskilda järnvägsanläggningar skola få del av låneunderstöd från fonden till understödjande av enskilda järnvägar kostnadsförslag och arbetsplan skola fastställas av Kungl. Maj:t. Såsom utskottet påpekat i sin motivering, gäller ett kungligt brev, jag vill minnas av år 1906, rörande vad enskilda järnvägar, som söka låneunderstöd, hava att iakttaga, då de underställa kostnadsförslag och arbetsplan Kungl. Maj:ts fastställelse, men i detta kungl. brev fästes icke någon uppmärksamhet vid det förhållande, som jag nu vill beröra.

Då en enskild järnväg erhåller koncession, undantages alltid till en början från koncessionen ett visst antal kilometer närmast föreningsstationen, d. v. s. närmast förut befintliga station, till vilken den nya järnvägen skall ansluta sig, och i de kostnadsberäkningar, som uppgöras för järnvägen, beräknas kostnaderna för dessa kilometer närmast stationen och för anslutning till förut befintlig bana endast till approximativt belopp.

Det har visat sig, att dessa beräkningar oftast slå väsentligen fel. Vi hade ett exempel för ett par år sedan, då Kungl. Maj:t föreslog riksdagen att bevilja enskild järnväg ett ökat låneunderstöd på grund därav, att kostnadsberäkningarna befunnits för låga, och orsaken härtill låg däri, att man icke beräknat utgifterna för anslutning till förut befintlig bana till den verkliga kostnaden.

Jag skulle för min del vilja uttala det önskemålet, att, innan Kungl. Maj:t beviljade låneunderstöd till enskild järnväg eller i varje fall innan någon del av statslånet finge lyftas, den enskilda järnvägen skulle vara skyldig att med definitiva avtal visa den faktiska kostnaden för ingången till alla de stationer, till vilka den nya järnvägen skall ansluta sig. Dessa faktiska kostnader kunna nämligen spela en ofantligt stor roll. Ju mindre järnvägen är och ju flera de förut befintliga stationerna äro, till vilka järnvägen skall ansluta sig, desto större roll spela kostnaderna för ingången till förut befintliga stationer på järnvägens budget i dess helhet. Jag kan tänka mig, att man vill invända, att träffandet av dessa definitiva avtal komma att väsentligen fördröja påbörjandet av järnvägsanläggningarna, men det kan nog hända, att det i alla fall kommer att lända till fördel för den enskilda järnvägen. Den tvingas därigenom att så skyndsamt som möjligt åstadkomma dessa definitiva avtal, och den part, med vilken järnvägen skall uppgöra,

Ang. allmänna
järnvägslåne-
fonden.
(Forts.)

blir säkerligen ofta villig att skyndsamt träffa dylik uppgörelse, då i annat fall den nya järnvägen nödgas ingå till Kungl. Maj:t och frampressa definitiva bestämmelser angående kostnaderna.

Det är för övrigt icke endast beträffande enskilda järnvägar, som söka låneunderstöd, för vilka de av mig berörda förhållanden spela en roll, utan det gäller även beträffande sådana enskilda järnvägar, som icke söka lån av staten, utan äro hänvisade till den enskilda lånemarknaden. Beträffande sådana järnvägar borde Kungl. Maj:t icke medgiva, att *arbetet på järnvägen finge påbörjas*, förrän definitiva avtal träffats om järnvägens anslutning till förut befintliga banor. Detta har nämligen mycket stor betydelse för bedömandet av en blivande järnvägs bärkraft såväl för de personer, som hava tecknat aktier i företaget, som för de institutioner, som ämna lämna järnvägen ekonomiskt understöd.

Jag skulle kunna draga fram tämligen färska och eklatanta exempel på riktigheten av vad jag sagt, men jag skall icke förlänga diskussionen. Jag har endast ansett mig böra påpeka dessa förhållanden, på det att de måtte vinna beaktande i den mån så icke redan skett.

Jag har, herr talman, icke något yrkande.

Härpå anförde

Herr Åkerlund: Herr talman! Då fråga synes föreligga om sådan ändring i kontrollen för de med statslån understödda järnvägsbyggnaderna, att det skulle kunna inträffa att den *teknisk-ekonomiska* kontrollen, som sedan år 1910 utövats genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, nu skulle sönderdelas i *dels* en enbart rent teknisk kontroll genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, *dels* en ekonomisk kontroll genom någon representant för de administrativa eller rent finansiella intressena, torde få erinras om att detta vore ett återgående till den gamla ordningen, som visade sig vara oförmögen att hindra det statens intressen bleve lidande därigenom att anläggningskostnaderna överskredos och bolagens affärer från början förstördes, varefter dessa järnvägsanläggningar blevo ett lätt byte för finansspekulationen. (Exempel: Länna—Norrtälje och Vislanda—Bolmens m. fl. järnvägar.)

Under första tiden av Orsa—Svegs järnvägsbyggnad var kontrollen ordnad på det gamla sättet med *dels* en enbart teknisk kontroll genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, *dels* en i bolagsstyrelsen av Kungl. Maj:t insatt ledamot, som i regel icke är sakkunnig i järnvägsbyggnadsfrågor.

Denna kontroll visade sig alldeles olämplig och ändrades på väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag till att även den ekonomiska kontrollen fick utövas genom styrelsen.

Detta visade sig gå så bra, att Orsa—Svegs järnväg, trots missgreppen i början, kostade allenast $\frac{1}{2}$ miljon milen då den var färdig.

Då Kungl. Maj:t för de närmast därefter följande järnvägsföretagen ändock icke tillämpade nämnda kontrollsystem, så återupptogs

frågan av bankoutskottet vid 1910 års riksdag, och hemställde riksdagen därefter i skrivelse den 22 februari 1910 till Kungl. Maj:t om vidtagande av erforderliga åtgärder för att utöver den gamla kontrollen genom kronans ombud i bolagets styrelse måtte åstadkommas en för statens intressen betryggande teknisk-ekonomisk kontroll över de enskilda, med statsbidrag utförda järnvägsanläggningarna, beträffande såväl det rent tekniska som även över de ekonomiska angelägenheterna.

Ang. allmänna
järnvägslåne-
fonden.
(Forts.)

Denna kontroll har utövats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, och framgår av styrelsens senaste årsberättelse, att de 7 järnvägar som utförts under denna kontroll byggts för beräknade och anslagna belopp nämligen:

	Spårvidd	Beräkn. kostnad	Verkl. kostnad
Kil—Torsby	1,435	Kr. 61,750: —	Kr. 58,000: —
Lysekil—Smedberg	>	> 68,965: —	> 70,100: —
Knippboheden—Rättvik	>	> 82,673: —	> 84,300: —
Sävejöström—Nässjö	>	> 54,462: —	> 54,100: —
Väderstad—Skänninge—Bränninge	0,891	> 33,913: —	> 34,400: —
Eksjö—Österbymo	>	> 37,469: —	> 36,000: —
Lindfors—Bosjön	0,600	> 7,491: —	> 8,900: —

Det har således med den på detta sätt ordnade kontrollen vunnits det resultat att järnvägarna utförts billigt och att kostnaderna icke, på annars vanligt sätt, överskridits.

Under dessa omständigheter synes det vara av stort intresse för staten att denna kontroll får oförändrad bibehållas för de med statslån understödda enskilda järnvägsbyggnaderna.

Särskilt angeläget torde detta vara beträffande de järnvägar som enligt senaste lånetyp skola utföras med kapital som tillskjutits genom

1. dels aktieteckning av kommuner och enskilda,
2. dels statslån,
3. dels banklån.

I sådant fall gäller det mer än annars att statens intressen tillvaratagas och att en fullt oberoende statskontroll är ordnad på sätt hittills visat sig kunna utföras genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och dess distriktschefer. Ändringar i detta kunna lätt medföra ändringar i de goda resultaten.

Herr Ekman: Herr talman! Med anledning av det sista anförandet ber jag få meddela, att utskottet har haft sin uppmärksamhet fäst på det förhållandet, att en stor, mycket stor del av de järnvägar, som erhållit statslån, sedermera icke sett sig i stånd att kunna fullgöra sina förpliktelser. Det har inträffat, att somliga icke alls gjort det och att andra endast i ringa utsträckning och efter lång tid kunnat göra det. Man har kommit till det resultatet, att detta missförhållande till stor del berott på att de ursprungliga kalkylerna icke varit

Ang. allmänna
järnvägslåne-
fonden.
(Forts.)

tillräckligt grundliga, och såsom en väg att kunna nå större grundlighet vid kalkylernas uppgörande har av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhållits nödvändigheten av att, innan lån beviljas, en noggrann och sakkunnig undersökning på marken verkställes. Utskottet har velat understryka betydelsen härav, men har icke ansett detta böra intagas bland villkoren, då utskottet inhämtat, att sådana föreskrifter alltid göras i överensstämmelse med ett kungligt brev. Detta är hela anledningen till utskottets uttalande i frågan.

I detta sammanhang vill jag med anledning av vad den förste ärade talaren yttrade säga, att det synes mig, som om iakttagandet av de av honom uttalade önskemålen även kunde bidraga till större kontroll av det sätt, varpå kostnadsberäkningarna utföras. Om detta kunde medföra den fördelen utan att samtidigt medföra alltför stora nackdelar i andra avseenden, så anser jag de av honom framställda önskemålen vara värda att tagas i beaktande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Vahlquist: Herr talman! Tyvärr är det nog så, att ifrågakostnader, särskilt då det gäller anslutningspunkter för under byggnad varande järnväg, ofta ställa sig betydligt mycket dyrare, än vad som i kostnadsförslaget upptagits. Det vore ju därför synnerligen lyckligt, om man kunde erhålla mera tillförlitliga kostnadsberäkningar vid ett järnvägsföretags planläggande, än som vanligen nu är fallet.

Å andra sidan torde det vara allt för riskabelt att fästa sådana villkor för statslåns erhållande, som här framhållits av herr Westman. Jag kan som exempel, ådagaläggande detta, anföra förhållandena vid en järnväg, som jag känner till. Där hade det bolag, som ägde den järnväg, till vilken den under byggnad varande järnvägen skulle anslutas, gjort konkurs. Utredningsmännen ville då icke träffa någon överenskommelse om villkor rörande anslutning. Detta medförde en stor tidsutdräkt innan en uppgörelse kom till stånd och skulle sålunda förorsakat en lång tids uppskov för statslåns erhållande, om anslutningsöverenskommelsen varit stipulerad som villkor för sådant låns erhållande och det kan hända, att denna tidsutdräkt skulle ha skadat mera, än om järnvägsbolaget i framtiden fått se sina anslutningskostnader ökade, utöver vad som beräknats.

Jag tror därför, att vi böra vara synnerligen försiktiga, då det gäller att ytterligare skärpa villkoren för ifrågakostnads statslåns erhållande.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. III.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

§ 12.

Statsutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst medgivande i fråga om framtida låneunderstöd av staten till järnväg från Gullabo till Torsås föredrogs härefter; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

§ 13.

Vidare föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av väckta motioner om anslag till anläggande av en järnväg från Säffle köping till Millesvik; och yttrade därvid

Ang. anläggande av järnväg från Säffle köping till Millesvik.

Herr Schotte: Herr talman! Jag skall icke drista mig att i denna fråga göra något yrkande, avvikande från statsutskottets. Men då den här frågan berör ett synnerligen viktigt ortsintresse, kan jag icke underlåta att uttala några få ord.

Statsutskottet har i sitt förevarande utlåtande åberopat, att något direkt statsintresse icke föreligger i ämnet, och dessutom ansett, att ett bifall till den i förevarande motioner berörda järnvägen skulle kunna medföra konsekvenser, som man icke ville vara med om. Frågan gäller, som kammaren väl känner, en begäran om anslag till ett belopp av 150,000 kronor för anläggande av en järnväg från Säffle köping till Millesvik. Jag skall gärna och villigt medgiva, att den ståndpunkt, som statsutskottet här hävdar, som regel är berättigad och icke kan motsägas. Men jag tror, att det kan finnas undantagsförhållanden, då man icke allt för strängt bör hålla på en princip, utan då man kan ingå i en mera reell prövning av vad frågan gäller än som här skett.

Det är ju, som alla känna, så att ifrågavarande bygd består av en utskjutande stor landtunga i Väneren. Skola nya järnvägs-kommunikationer tillföras denna bygd, så kan detta icke ske genom anslutning till förut befintlig statsjärnväg; och på denna grund låter det sig sägas, att något direkt statsintresse ej här föreligger. Men det har förefallit oss motionärer, att här föreligger ett indirekt statsintresse av sådan betydelse, att det kan motivera ett så blygsamt anslag, som här begäres. Det är ju dock så, att det är ådagalagt, att folkmängden i förevarande socknar minskats sedan 1880 med 30 procent och att nötkreaturstammen från 1892 till 1911 gått ned med nära 50 procent,

Ang. anläggande av järnväg från Säffle köping till Millesvik.
(Forts.)

medan i landet i övrigt i detta avseende en glädjande ökning inträtt. Vidare förhåller det sig så, att detta är en gammal jordbruksbygd, där det finnes många tillfällen till utveckling av lantbruket, helst i den mån man kan åstadkomma behövligen styckning av jorden för bildande av egna hem och småbruk i tillräckligt stor utsträckning. Denna trakt har försökt att få förbättrade kommunikationer dels genom att bilda ett automobilbolag, som dock icke löst det kommunikationsproblem, som här förefinnes, dels genom att teckna aktier i ett järnvägsbolag till ett belopp av 65,000 kronor, en teckning, som visar stort intresse för denna sak. Det är visserligen sant, att låneunderstöd från staten till järnvägen ställes i utsikt, men detta räcker icke, utan för att järnvägen skall kunna komma till stånd fordras direkt statsunderstöd.

Jag skall, som sagt, nu icke göra något yrkande. Men jag vill säga, att herrarna få vara beredda på att vi en annan gång framkomma med något liknande förslag. Huru det skall läggas, kan jag nu icke gå in på, men det är säkerligen av synnerligen stor vikt, att denna trakt upphjälpes ur sitt förfall, och därtill fordras ett direkt statsingripande. Jag beklagar, att trakten är så belägen och erbjuder sådana kommunikationssvårigheter för närvarande, att statsutskottet icke lär kunna besöka den och förvissa sig om, hurudana förhållandena i verkligheten äro; jag tror eljest, att ett sådant besök ur många synpunkter skulle vara lärorikt.

Jag har, herr talman, i frågans nuvarande läge intet yrkande att framställa.

I detta anförande, under vilket herr vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Berg* i Munkfors.

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren började sitt anförande med att säga, att han väl förstod, att statsutskottet hade skäl för sitt förevarande utlåtande. Jag vill då å min sida, säga, att i detta statsutskottets utlåtande finnes intet, som bestrider, att motionen är behjärtansvärd. Men det förhåller sig så, att man icke kan våga att utslutande av den anledningen, att en enskild person framlagt en motion, huru behjärtansvärd den än må vara, gå med på en sådan framställning.

Den ärade talaren sade, att det kan finnas tillfällen, då ett förslag är till den grad behjärtansvärt, att man bör kunna avvika från vad som eljest är princip. Ja, sådana tillfällen kunna visst finnas. Men då framställer sig den frågan: veta vi, i vilken utsträckning man inom vårt land kan peka på liknande förhållanden, på trakter, som skulle kunna framställa fullt lika berättigade krav? Om statsutskottet nu ställt sig välvilligt mot motionärernas förslag, så skulle statsutskottet också i över-

ensstämmelse härmed ställa sig välvilligt till övriga sådana förslag. Det har icke varit möjligt för utskottet — och detta framgår också av utskottets betänkande — att överskåda konsekvenserna av ett bifall till motionen.

Den ärade talaren trodde, att riksdagen i en eller annan form skulle få att behandla en framställning om att hjälpa dessa kommuner. Därom är intet annat att säga, än att man må hoppas, att det utskott, som kommer att behandla en sådan framställning, måtte visa samma välvilja, som statsutskottet känt vid behandlingen av denna motion, ehuru utskottet icke ansett det möjligt att bifalla motionen.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Schotte: Herr talman! Jag skall bara svara statsutskottets ärade vice ordförande ett par ord.

Då han erinrade om, att denna frågas lösning i anslutning till motionen skulle medföra, att från så många andra trakter i vårt land skulle komma anspråk på förbättrade kommunikationer genom statens direkta understöd, så vill jag säga, att jag icke tror man kan påvisa i någon annan del av vårt land — frånsett Norrland, där staten själv företager alla järnvägsbyggnader ensam (med undantag av ett järnvägsföretag, som vi veta) — någon trakt med liknande belägenhet som denna, vilken ligger på en halvö i ett stort innanhav och har så långt till någon statsjärnväg och sådana omöjligheter att anknyta sina kommunikationer till statens järnvägar. Men det är ju en sak, som det icke är skäl att tvista om nu.

Jag tror det finns förhållanden, där man skadar mer än man gagnar genom att alltför starkt vidhålla principer. Jag tror också, att det finns ömmande förhållanden här, som, även om det skulle kunna uppletas en trakt till i landet, där en liknande situation föreligger, skulle berättiga till, att man ägnade någon uppmärksamhet och välvilja åt denna trakts kommunikationsmöjligheter. Det är visst, att här är fråga om upphjälpande och stödjande av en ort, som är i yttersta behov av allt möjligt stöd från statens sida i kommunikationshänseende, och som utan detta stöd en gång kommer att bli, snart sagt, en öde bygd.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Härpå upptogs till behandling lagtskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i lagen om indragning till statsverket och avskrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagtskottet hänvisad motion, nr 173, hade herr Nilsson i Linnäs med instämmanden av

Ang. anläggande av järnväg från Säfteköping till Millestvik.

(Forts.)

Ang. ändring i lagen om indragning av prästerskapets tionde m. m.

Ang. ändring i herrar Jonsson i Hökhult, Gabrielsson, Johanson i Huskvarna och lagen om Räf hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning i syfte, att indragning av prästerskapets tionde samt om ersättning till statsverket av sådan ändring kunde ske i lagen om indragning till statsverket av prästerskapets tionde samt om ersättning därför den 9 december 1910, att jämnare grund för skattskyldigheten under däri stadgad övergångstid erhöles, samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr Nilsson i Linnås yttrade: Herr vice talman! Det utlåtande, som här föreligger, och den motion, som ligger till grund för detta utlåtande, ifrågasätter ingalunda någon ändring i själva den nya prästlöneregleringen, utan avser endast ändring i övergångsstadgandet av den 9 dec. 1910. Detta övergångsstadgande är, som vi veta, byggt på de gamla löneregleringarna i varje särskilt pastorat och är således ingenting, som är gemensamt eller lika för hela landet, utan det är helt och hållet beroende på löneregleringarna inom de olika pastoraten. Dessa regleringar, som ju skett för ungefär 50 år sedan eller ännu längre tillbaka i vissa fall, äro byggda på den tionde, som utgick på den tiden och i allmänhet utgått från jordbruksfastighet, men även i vissa fall från annan fastighet och från inkomst.

Nu är det ju alldeles givet, att icke annan fastighet han ha den skattekraft som t. ex. inkomst. Men i alla händelser har grunden varit lika för annan fastighet, och för inkomst. I det pastorat, som jag tagit såsom exempel i min motion, har prästlönen utgått med $\frac{1}{5}$ % av bevillningstaxeringsvärdet av annan fastighet och med $\frac{1}{5}$ % av inkomst. Såsom jag framhållit i motiveringen till min motion, ställer det sig så, att för den händelse en person har ett hus taxerat till 10,000 kronor och möjligen har skuld för hela huset, så får han betala lika stor prästlön för detta hus enligt den gamla grunden som en person, som har 10,000 kronor i kontant inkomst. Nu har jag förbisett, när jag skrev min motion, att enligt övergångsstadgandet komma inga avgifter att utgå från inkomst, men detta gör endast, att kontrasten blir så mycket större under övergångstiden, och detta gör min motion så mycket mer berättigad.

Övergångsstadgandet är helt och hållet uppbyggt på dessa bestämmelser, som träffades för 50 år sedan. Man har således icke på minsta sätt tagit hänsyn till de ändrade förhållanden, som inträtt sedan dess. Vid dessa regleringar för 50 år sedan har man naturligtvis icke kunnat förutse de ändringar och utvecklingsmöjligheter, som kunde komma i framtiden, och de ha sålunda måst bli mycket ojämna i sina verkningar. Detta har man

kunnat fördraga under den tiden, men man kan icke fördraga, att efter sedan lönerregleringsperioden är slut, en avskrivning skall ske enligt förhållanden, som äro grundade på föräldrade bestämmelser.

Inom det pastorat, jag tagit som exempel, finnas ett par större industrier, och jag har fått brev från personer där, som känna förhållandena, och meddelanden om huru stora prästlöner de betalt och hur mycket de få betala efter den nya lönerregleringen. Ett bruk, Hylte bruk, har 1915 betalt i prästlön för sina byggnader 3,228 kr. men för sin inkomst, som uppgick till 74,787 kr., endast 149 kr. och 57 öre. Ett annat bruk, Ryde bruk — vilket jag inom parentes kan meddela icke går med någon nämnvärd vinst — har fått betala 2,648 kronor och får nu enligt övergångsstadgandet betala 1,589 kronor de första 10 åren. Hade bruket legat 200 meter längre i väster, så hade det varit inne i Torups församling och sluppit betala ett enda öre. Det är väl ändå ett exempel på detta övergångsstadgandes verkningar, som är så drastiskt, att det icke gärna kan bortresoneras. Vid samma bruk finnes ett avsevärt industrisamhälle med många egna hem. De som ligga i Långaryds och Färgaryds församlingar få betala till kyrkofonden för sina byggnader under hela övergångstiden. Men de som ligga i Torups socken behöva icke betala ett öre för sådana byggnader.

Nu inser jag mycket väl och har också framhållit det i min motion, att det möter stora svårigheter att på frågans nuvarande stadium kunna göra en ändring i den lag, som stiftades så sent som 1910. Men det rör sig här om ett belopp på omkring 35 miljoner kronor, som skall inbetalas till statsverket under dessa 20 år. Och då undrar jag ändå, om det icke är lämpligt, att även inkomst av kapital och arbete finge en liten del av denna börda under den långa övergångstiden. Det är icke nog med att jordbruksfastighet och annan fastighet haft att betala prästlönerna under föregående lönerregleringsperiod på absolut orättvisa grunder, utan de skola också på grund av övergångsstadgandet fortsätta med detta under 20 år framåt.

Nu inser jag till fullo, att det icke går denna gång att få någon skrivelse till stånd, därför att lagutskottet varit enigt om att på grund av de svårigheter, som yppat sig här, avstyrka motionen, men jag kan icke underlåta att i alla fall i känslan av det rättvisa och nödvändiga i en sådan skrivelse yrka bifall till motionen.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, anförde

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Den som läst utskottsbetänkandet finner väl, vilka skäl som föranlett utskottet att ställa sig avvisande mot denna motion. Det är ju så att prästlönerna av ålder utgått till minsta delen

Ang. ändring i lagen om indragning av prästerskapets tionde m. m.

(Forts.)

Ang. ändring i lagen om indragning av prästerskoptaxtionde m. m.

(Forts.)

av inkomst, till största delen av fastighet och genom åtskilliga avgifter, som satts i stället för de gamla s. k. jura stolæ. Numera skall efter den nya löneregleringen prästlönen, såvitt den betalas av kommunen, utgå på samma sätt som andra kommunalutskylder men faktiskt begränsas till ett belopp av 6 öre pr gammal fyrk. Det är klart, att vid en dylik omläggning av beskattningsgrunden skulle det nog varit önskvärt, om man kunnat låta de nya förhållandena träda i kraft så fort som möjligt. Det var ock vid behandlingen av den nya löneregleringslagen ifrågasatt, att de nya grunderna skulle helt tillämpas redan från första året, då en ny lönereglering träder i kraft. Men det skulle kostat 35 miljoner kronor och något däröver mer än vad det nu kostar, och därför fann man sig nödsakad att avstå därifrån. Man valde i stället den utvägen att sätta utgifterna av fast egendom på avskrivning under en viss övergångstid, så att av nu utgående avgifter av fast egendom skall betalas under första tiden 60 %, därefter 40 % och sist 20 %, varefter avgifterna helt upphöra efter 20 år.

Vad motionären nu vill, skulle vara, att dessa avskrivningsbelopp komma att utgöras efter annan grund, icke, som lagen innehåller, uteslutande av fastigheterna, utan också, som motionären sade, av inkomst. Ja, men hur skall en sådan omläggning kunna gå till? Den skulle naturligtvis innebära, att en del av avskrivningssumman lägges på bevillningen, på de allmänna kommunalutskylderna. Men det vore, mina herrar, åtminstone icke billigt och skulle naturligtvis direkt strida emot de nya grunderna, då därigenom komme för bevillningen att utgöras ett högre belopp än de 6 öre, som i lagen garanterats såsom det mesta, som skall tagas ut på det sättet. Det är, som jag säger, icke billigt.

Vi ha fått åt oss uträknat, hur en tillämpning av ny lönereglering slår ut i det pastorat, motionären tagit som exempel. Och därav finna herrarna, att den avgift till prästlönerna, som för närvarande utgår av jordbruksfastighet, är 3,118 kr. Redan vid införandet av ny lönereglering sjunker denna summa, inklusive vad fastigheterna få betala efter de nya grunderna, till 2,780 kr. Efter tio år sjunker den till 2,160 kr., därefter till 1,540 kr. och under den sista perioden till 920 kr. Detta är jordbruksfastigheternas belastning, under det att däremot avgiften av inkomst, redan i första ögonblicket, då den nya löneregleringen träder i kraft, stiger ifrån 803 kr. till 2,410 kr., som sedan utgår under hela perioden igenom. Under sådana förhållanden måste man väl säga sig, att om man vill söka en billig och rimlig avskrivningsgrund för det belopp, som vilar på fastighet, när man icke ser sig i stånd att låta det försvinna genast, så är den grund, som lagen angiver, verkligen icke alls obillig. Tvärtom tycker jag den är ganska väl funnen.

Därtill kommer, att det är oerhört svårt att finna något bättre system. Jag vet inte, hur man skulle gå tillväga för att få fram några andra grunder, som vore något så när tillfreds-

ställande, för fördelningen av detta avskrivningsbelopp. Om herrarna tänka på, att, när grundskatterna avskrevs, så gick man tillväga på samma sätt och lät beloppen sjunka år efter år, ehuru fastigheterna fingo utgöra även de nya skatterna. På samma sätt har man gjort nu, och det är den metoden man har att använda, så snart man vill avskrivningsvis jämna ut en gammal börda, som anses icke trycka tillräckligt jämnt.

Ang. ändring i lagen om indragning av prästerskapets tionde m. m.
(Forts.)

Nu sade motionären något om att avgifterna beräknas efter de gamla löneregleringskonventionerna, sådana de gjordes för 50 år sedan, och att under tiden åtskilliga ändringar i förhållandena inträtt, som man borde taga hänsyn till. Det är en sanning, men en halv sanning. Det är riktigt, att avgifterna skola beräknas efter de gamla lönekonventionerna, sådana de gjordes för femtio år sedan, men det är väl att märka, att dessa samma löneregleringskonventioner skola tillämpas på förhållandena sådana de äro i det ögonblick, då en ny lönereglering träder i kraft. Har det således tillkommit några nya fastigheter eller andra nya beskattningsföremål under dessa femtio år, så träffas de av övergångsbestämmelsen, om de äro av natur att anses som fastighet.

Jag tror verkligen, att om man går till botten av saken, kan man icke komma till annat resultat, än utskottet kommit till. Herr talman, jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Run e: Herr talman! Motionären synes ha tänkt sig en utjämning av dessa 35 miljoner, om jag så får säga, i stor stil. Han har tänkt sig en utjämning över hela landet mellan de olika kommunerna och de olika beskattningsföremålen inom dem, dels fastigheter och dels inkomst av kapital och arbete. Det är möjligt, att det skall möta svårigheter, på sätt utskottet har antytt, att tillmötesgå hans fordran och genomföra en sådan anordning. Men det synes mig, som om man skulle kunna, om jag så må säga, passabelt avhjälpa en del av olägenheterna genom en utjämning inom varje särskilt pastorat.

Jag vet, att det åtminstone i några pastorat i min valkrets förekommer, att dessa avgifter å fastigheter utgå efter vanligt hemmantal, och jag antager, att detta är regel i de flesta fall även på andra håll. Men då blir naturligtvis resultatet det, att ett hemman om t. ex. ett halvt mantal får betala lika mycket som ett annat halvt mantal, som dock kan ge en inkomst och vara värt tre till fyra gånger så mycket som det första. Avgiften blir därvidlag lika för båda. Jag har tänkt mig, att man i detta fall skulle kunna åstadkomma en utjämning, som skulle gå ut på att den summa, som varje pastorat skall erlagga, fastslogés, men att sedan denna avgift fördelades på fastigheterna i förhållande till deras taxeringsvärde i stället för, som nu sker, efter hemmantal. Det har klagats från den ort, jag representerar, över att, som det nu går till vid debiteringen, orättvisor uppstå. Det synes mig, som om en reglering av dessa orättvisor på antytt sätt icke skulle inverka på inbetalningen av de 35 miljonerna

Ang. ändring i lagen om indragning av prästerskapets tionde m. m. och ej heller utvidga saken för mycket därigenom, att man skulle försöka få utjämningen att sträcka sig även över dem, som icke nu betala denna avgift.

Jag har, herr talman, i sakens nuvarande läge intet yrkande att göra. Jag anser mig endast böra påpeka, att det dock synes mig, som om en väsentlig utjämning kunde äga rum, utan att man i detta fall behöfve hindras av de olägenheter, som utskottet här har öfvermält.

Herr Hamilton: Herr talman! Motionären har här anfördt exempel på, huru orättfärdigt en stor del av vårt lands kommunala beskattning verkar. Man talar ofta så vackert om att man vill kolonisera vårt land, att man vill ha ut folket i bygderna för att odla Sveriges jord, men hela beskattningssystemet går ut på att hindra folket att komma ut i bygderna. En arbetare i den kommun, som motionären anfördt som exempel, har samlat och sparat en tusenlapp. Han köper ett eget hem därför. Han får i lån av staten 3,000 kronor, hans hela kapital är 1,000 och det egna hemmet kostar 4,000. Härför får han nu erlægga samma prästskatt som en person, som har ett kapital av 80,000 kronor, som ger honom en inkomst av 4,000.

Sådana orättfärdigheter finnas icke endast i den kommun, som åberopas i motionen, utan i många kommuner i vårt land. Det förefaller mig egendomligt att lagutskottet till stöd för sin uppfattning åberopar statsfinansiella skäl. Utskottet anför, att de 35 miljonerna, som skola utgå för att fylla bristen i kyrkofonden, lägga hinder i vägen för motionen. Men dessa 35 miljoner skola i varje fall utgå i skatter. Och frågan är nu allenast den, om dessa miljonerna skola uttagas på ett rättfärdigt eller ett orättfärdigt sätt, om bara de fattiga skola betala dem, eller om det skall ordnas så, att även de rika få deltaga.

Jag kan emellertid icke yrka bifall till motionen. Jag tror icke, att motionären gått den rätta vägen, ty den rätta vägen är att påskynda avskrivningen av detta prästerskapets tionde. så att avskrivning kan ske icke på tjugo år utan på vida kortare tid. När 1910 års lag genomfördes, så var det en kompromiss. Man kunde inte få första kammaren med på något bättre. Men första kammaren måste böja sig någon gång och gå med på en rättfärdig beskattning i detta avseende.

Jag kan som sagt icke framställa något yrkande, då det icke föreligger något förslag, som är antagligt.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman! Jag kan inte underlåta att säga några ord i anledning av vad den siste ärade talaren yttrade.

När herr Hamilton i detta sammanhang uppträder och talar om orättvis beskattning och om att man icke skall lägga bördor på de minst bärkraftiga, så är han otvivelaktigt inne på en väg, som han visserligen är mycket van att beträda, men som i det fall, det nu är fråga om, leder på sidan om saken. Ty här är det fråga om,

att avlyfta gamla bördor av väsentligen samma slag och verkande på samma sätt som de gamla grundskatterna. Och herrarna veta mycket väl, att när en avskrivning av dem beslöts, utgick man från det alldeles obestriddiga faktum, att dessa bördor dock av ålder vilat på jorden och varit tagna i betraktande vid köp och annat förvärf av sådan egendom, så att, i den mån de avlyftades ifrån egendomarna, fastigheterna undergingo en värdestegring, motsvarande kapitalvärdet av den avlyftade gamla skatten. Jag tror således, att den synpunkt herr Hamilton ville lägga på saken alldeles icke är riktig. Men naturligtvis är det så, att man gärna vill ha bort gamla ojämnheter, och då är det naturligt att man väljer den väg, som är den rimligaste, den successiva avskrivningens väg, varigenom de nya förhållandena få växa fram utan något störande språng vid övergången.

Sedan framkastade herr Rune den frågan, om man icke skulle kunna tänka sig en utjämning av dessa bördor inom varje pastorat d. v. s. mellan de fastigheter inom ett visst pastorat, som träffas av dessa avgifter. Jag beklagar, att jag icke har med mig den lagedition, som innehåller ifrågavarande författningar och därför nödgas tala ur minnet. Men om jag icke alldeles misstager mig, var ett sådant förslag uppe vid lagens stiftande. Man ifrågasatte nämligen då, att, som herr Rune tänkte sig, en viss summa skulle fastslås för varje pastorat och denna summa sedan fördelas på de fastigheter, som voro skyldiga att utgöra prästskatt. Men därav skulle följa, att om genom ändrade förhållanden fastigheterna såsom beskattningsföremål på ett eller annat sätt nedginge, skulle de, som vore kvar, få ökade bördor. Det skulle då uppstå en förlust, som måste täckas av de fastigheter, som funnos kvar. Det skulle även kunna uppstå en vinst i vissa fall, och den borde då levereras in till kyrkofonden. Men just på grund av möjligheten att ökade bördor skulle kunna uppkomma för fastigheterna avvisades detta förslag, och man bibehöll i stället på varje särskild fastighet vad den förut haft att utgöra med rätt till procentuell minskning, och med skyldighet för kyrkofonden att täcka den brist, som möjligen kan uppstå. Det var således ytterligare en garanti för lindring i de bördor, som övergångsbestämmelserna medförde, som man på detta sätt ville fastslå i lagen.

Slutligen glömde jag att säga, och det bör upplysningsvis meddelas, att när motionären klagar över de ekonomiska bördorna, får han taga i beräkning, att i det pastorat, som motionären tagit som exempel, kommer att ur kyrkofonden utgå till avlöning av prästerskapet ett årligt belopp av omkring 6,000 kronor.

Herr Hamilton: Herr talman! Det är nog riktigt, som den siste ärade talaren framhöll, att avskrivningar böra äga rum. Men de böra ske i raskare tempo än vi år 1910 beslöto, ty man skall söka så fort som möjligt få bort dessa kvarlevor av, om jag får använda uttrycket, »sekelgamla orättvisor». Jag skall inte taga upp strid med den siste äktade talaren rörande de nu i huvudsak

Ang. ändring i lagen om indragning av prästerskapets tionde m. m.
(Forts.)

Ang. ändring i lagen om indragning av prästerskapets tionde m. m.

(Forts.)

försvunna grundskatternas berättigande. Han står på den gamla ståndpunkten, och om jag fattade honom rätt, gärna såge att grundskatterna ännu vore kvar. De utgjorde en börda, som vilade på en viss del av Sveriges jord och som vid den tid, då dessa skatter infördes, utgjorde de enda beskattningsföremål av någon betydighet, och därför voro dessa grundskatter rättvisa då. Men sedermera ha de fastigheter, på vilka grundskatterna och även kyrkotionde och prästerskapets tionde vilade, kommit att intaga en mycket ringa plats bland Sveriges skatteobjekt. Jag tror, att de icke utgöra mer än 15 % eller så. Och dessa 15 % skola nu bära de av motionären berörda stora bördor, när de övriga skatteobjekten gå fria. Däri ligger orättvisan, och därför bör avskrivningen ske så fort som möjligt.

Herr Nilsson i Linnås: Herr talman! Lagutskottets ärade ordförande yttrade, att då jag nämnde om att denna skatteavskrivning vilade på lönekonventionerna för 50 år sedan och att detta medförde orättvisor, då man icke kunde på den tiden förutse den utveckling, som komme att ske i framtiden, så vore detta uttalande visserligen sanning, men endast en halv sanning, då alla skatteobjekt som tillkommit sedan också drabbas av de avgifter, som stadgas i de gamla lönekonventionerna. Det är mycket riktigt, att dessa fastigheter drabbas av samma avgifter, men detta har icke medfört den minsta lättnad för de skatteobjekt, som funnos på den tiden, och har således inte alls ändrat förhållandena i detta avseende.

Vidare gjorde han i sitt sista anförande en jämförelse mellan grundskatteavskrivningen och avskrivningen av prästerskapets tionde. Jag vill med anledning härav påpeka, att grundskatterna gällde för all framtid och således inneburo en utgift för jordbruket, som icke hade någon begränsning framåt, förrän riksdagen beslutade en sådan. medan däremot utgående av prästerskapets tionde sammanhänge med prästlöneregleringen och sålunda avsåge en bestämd tidrymd av 50 år framåt, efter vilken tid utgifterna på grund av regleringen skulle upphöra. Att man genom lagen 1910 fastslagit en övergångsperiod av 20 år, är en sak, som gör, att man härvidlag icke kan anställa någon jämförelse med grundskatterna.

Med hänvisning till det exempel, jag anført från det pastorat, jag tillhör, yttrade han vidare, att till de nya lönernas bestridande inom detta pastorat utgår från kyrkofonden ett årligt belopp av omkring 6.000 kronor. Anmärkningen är riktig, men jag har icke vare sig i motionen eller i mitt första anförande berört den nya prästlöneregleringen. Denna anser jag väl avvägd och rättvis, och det är en sak, som är helt och hållet skild från denna avskrivning av prästerskapets tionde och som icke har någon beröring därmed.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Persson i Stallerhult: Av alla de löneregleringar, som riksdagen har vidtagit under de senare åren, torde ingen ha varit av mera invecklad och svårlöst beskaffenhet än den, som

avser prästerskapets avlöning. Då man ser, att denna fråga kunnat lösas, så har man anledning att förundra sig över, att lösningen blivit så tillfredsställande, som den verkligen får anses vara. Riksdagen har haft denna fråga under behandling under icke mindre än tre riksdagar å rad, och det har varit ett särskilt utskott under var och en av dessa riksdagar, som närmast haft frågan sig förelagd. Om man ser på de förändringar till det bättre, som ästadkommits i avseende å löneförhållandena både för löngivare och för löntagare, så kan man icke säga annat, än att lösningen är god.

Ang. ändring i lagen om indragning av prästerskapets tionde m. m.

(Forts.)

När sålunda en lösning kommit till stånd och börjat tillämpas, så är det naturligt, att man kan finna, att denna lösning i åtskilliga avseenden måhända kunnat vara ännu bättre. Det är därför, som motionären här kommit fram med ett förslag, som går ut på en effektivare och hastigare utjämning av skattskyldigheten under övergångstiden — märk under övergångstiden. Men då det gäller lösningen av stora och svåra skattefrågor, så lär erfarenheten, att det ej går för sig att lösa dem i ett slag, utan att det måste fastställas en övergångstid, längre eller kortare. Här har denna övergångstid blivit satt till 20 år. Om lämpligheten av fixerandet av tidsrymden till detta antal år, kan ju diskuteras. I varje fall kommer utjämningen att pågå denna tid jämsides med regleringen av lönerna.

Vad beträffar de kontanta avlöningsförmåner, som skola utgå till prästerskapet i varje församling och gäldas av varje skatteskyldig i förhållande till storleken av hans förmögenhet, så undras det mig, huruvida icke i detta fall den ordning är någorlunda tillfredsställande, som sammanhänger med den lagstadgade regleringen. Det är ju att märka, att för jordbruksfastighet liksom ock för annan fastighet skatteutgifterna komma att minskas under tre perioder. Den första perioden tog ett så djupt tag som t. o. m. 40 %. Det är då naturligt, att jordbruksfastighet och annan fastighet enligt de nya skattegrunderna komma att drabbas mindre kännbart än förut, då faktiskt belastningen blir inskränkt till 6 öre pr fyrk. Om man närmare undersöker det exempel, som anförts i utskottets betänkande, visar det sig också, att jordbruksfastighet och annan fastighet får en rätt avsevärd minskning, vadan man också kan påstå, att ojämnheterna mer och mer komma att utjämnas och slutligen försvinna.

Nu säges det, att man skall sörja för att kapitalet under övergångstiden skall beskattas i ännu högre grad. Ja, såvitt jag kunnat läsa skrifterna rätt under denna stora löne regleringsstrid, så förhåller det sig dock så, att man alltjämt utgått från den åsikten, att kapitalet och inkomsten skulle beskattas högt. Jag tror också, att just det valda exemplet visar, att kapitalet och arbetet under övergångstiden blivit ganska hårt träffade. Under det de övriga skatteföremålen, jordbruksfastighet och annan fastighet, få minskade skatter, så ökas i ett slag skatter-

Ang. ändring i lagen om indragning av prästerskopets tionde m. m. na för inkomstagare till den grad att dessa få på sin lott att betala i stället för 803 kronor icke mindre än 2,410 kronor i detta pastorat. Således har kapitalet, såsom detta exempel tydligt visar, under övergångstiden blivit rätt hårt beskattat gentemot de båda andra arterna av skattetitlar.

(Forts.)

Beträffande de exempel, som framdragits såsom bevis för ojämnheten av skattskyldigheten och som avse de fall, att annan fastighet, som icke lämnar någon inkomst eller går med förlust, i varje fall får betala tionde efter taxeringsvärdet under övergångstiden, så får man ju erkänna, att här råda vissa ojämnheter. Jag vill dock anmärka, att förhållandet är alldeles enahanda med avseende å jordbruksfastighet, vars innehavare är i skuld för hela fastigheten och måhända ännu mer. Även för sådan fastighet måste nämligen betalas tionde, och förhållandena bli sålunda alldeles desamma i varje fall, varför jag ej kan finna, att annan fastighet lider större orättvisa och blir föremål för längre gående ojämnhet än jordbruksfastighet.

När det här gäller en övergångstid, som alltså en gång kommer att ta slut, och övergångstiden, såvitt jag rätt fattat, blir alldeles lika till sina verkningar, så synes det mig, att man borde avvakta utgången av denna övergångstid. Att få en utjämning på basis av en bättre eller säkrare grund, än den som här blivit lagd, lär väl behöva en ganska stor utredning och ett synnerligen vittomfattande arbete, om över huvud taget en sådan utjämning kan låta sig göra, när man tänker på alla de strider, som utkämpats, och alla de olika åsikter, som företratts, då denna reglering antogs.

Nu är det naturligt, att motionärerna kunna ha rätt i sin uppfattning, att det för dem förefaller, som om det här rådde en ojämnhet, som så snart som möjligt borde utjämnas. För min del skulle jag emellertid vilja framdraga en annan sak, som står i sammanhang med denna lönereglering och som icke tilltalar mig — den är ju visserligen icke nu föremål för något förslag här i riksdagen, men jag lever dock i den tron, att det icke går för sig annat, än att man gör den till föremål för en motion, så snart det kan visa sig lämpligt. Jag syftar på prästerskapets löneboställen, som enligt den nya lagen skola utarrenderas. Jag ber att få erinra om, att när denna bestämmelse i lagen tillkom om utarrendering av löneboställena, så avsåg man därmed att betinga sig högre arrenden till förmån för inkomsten av boställena, men även att det skulle vara en möjlighet att utarrendera prästgården i likhet med andra domäner, och att det således skulle bli en arrendetid på minst 20 år. Härigenom vunne man oberoende från löntagaren och möjlighet för arrendatorn att på bästa sätt sköta sig efter de uppställda föreskrifterna. Huru ställer det sig nu emellertid med denna fråga? Att icke prästerna själva skulle syssla med jordbruket och själva antaga brukare, ingick ju nästan som en förutsättning vid löneregleringens genomförande, och det var sålunda

meningen, att innehavarna av boställsjorden icke vidare skulle fortsätta med sin brukarerätt. En arrendelag kunde riksdagen icke antaga, utan det har överlämnats till Kungl. Maj:t att härom bestämma, och Kungl. Maj:t har utfärdat en sådan lag på administrativ väg. Det bör emellertid noga beaktas, att enligt denna lag har innehavaren rätt att arrendera, och för den händelse att han lämnar sin befattning, så har han också rätt att lämna arrendet. Man har således härigenom nästan dragit ett streck över den stora förmån, som man medgav vid den nya regleringen, och det icke endast i detta avseende utan också med tanke därpå, att det var meningen att prästerskapet skulle få sina förnödenheter mot skälig betalning av arrendatorn. Ja, den nya arrendelagen innehåller en hel lista över de förmåner åt vissa personer, som bestämts mot *måttlig* ersättning.

Ang. ändring i lagen om indragning av prästerskapets tionde m. m.

(Forts.)

Ifråga om de anmärkningar, jag sålunda här framfört, är jag nu ganska viss om att motionärerna komma att säga, att dessa anmärkningar visserligen kunna vara befogade, men att de icke äro förtjänta av samma uppmärksamhet som de anmärkningar, som framlagts i motionen, enär de sistnämnda vore de bäst motiverade. Denna av mig antydda fråga synes mig vara värd att under kommande riksdag upptaga till prövning.

Då jag anser, att lagutskottet haft goda skäl för det slut, vartill utskottet kommit, så skall jag, om det går till votering, skänka utskottets hemställan min röst.

Herr Schotte: Herr talman! Jag har begärt ordet för att fästa kammarens särskilda uppmärksamhet på att motionärens yrkande går ut på erhållande av en jämnare grund för ifrågasvarande skatteskyldighet under den bestämda övergångstiden.

Jag tror, att diskussionen tydligt ådagalagt, att det praktiskt taget är mycket svårt att åstadkomma en annan grund, än den som lades genom 1910 års beslut, samt att denna grund i stort sett är rättvis, ävensom att det lätt skulle medföra ökade orättvisor, om denna grund lades om. Det är således enligt min mening icke möjligt att på den av motionären anvisade vägen komma fram till något bättre resultat än det nu bestämda. Det skulle uppväcka förnyade strider, om prästlönefrågan skulle upptagas på nytt, och torde i varje fall icke leda till något. Jag kan därför icke annat än tro, att kammaren skall följa lagutskottets förslag.

Helt annat vore det naturligtvis, om man ansåge sig kunna gå fram på den väg, som herr Hamilton anvisat, nämligen förkortning av övergångstiden, men denna fråga föreligger icke nu och fordrar en helt annan utredning, än som kunnat ske i detta sammanhang. Som motionen här ligger, tror jag, att det icke finnes någon annan möjlighet än ett rent avslag på motionen.

Jag skall be att få förena mig med dem, som yrkat bifall till lagutskottets förslag.

Ang. ändring i lagen om indragning av prästerskapets tionde m. m. Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

(Forts.)

§ 15.

Om ändring i lagen om servitut. Till avgörande förelåg nu lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 1 § i lagen om servitut den 14 juni 1907.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 100, hade herr *Molin* i Dombäcksmark hemställt, att riksdagen för sin del ville besluta följande ändrade lydelse av 1 § i lagen den 14 juni 1907 om servitut:

§ 1.

Läggas å fastighet besvär och last till förmån för annan fastighet eller ock för gruva såsom angående väg, vattens ledning eller uppdämning, ledning för överförande av kraft, leverans av elektrisk energi, skogsfång, mulbete, torv-, ler- eller grustäkt, utsikt eller fönster, må till säkerhet för beståndet av det servitut meddelas inteckning under de villkor och i den ordning, särskilt är stadgat.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade emellertid herr *Lindhagen* föreslagit, att riksdagen ville för sin del antaga följande

Lag rörande rätt till inteckning i visst fall.

Läggas å fastighet besvär att till förmån för annan fastighet tåla ledning för överförande av kraft eller leverans av elektrisk energi, må till säkerhet för denna rättighets bestånd meddelas inteckning under de villkor och i den ordning, som i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom föreskrives rörande inteckning för servitutsavtal.

Denna lag träder i kraft från och med dagen efter den, då kungörelse enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller intill den 1 september 1918.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade.

Herr *Molin* i Dombäcksmark: Herr talman! Då lagutskottet i sin motivering för avslag å min motion varit synnerligen välvilligt i sina uttalanden, skulle det kunna synas, som om jag icke borde uppträda. Men då jag icke blivit övertygad om vare sig det berättigade i våra domstolars sätt att tillämpa

gällande lag och författning eller riksdagens och dess lagutskotts strävan att hålla sin skyddande hand över de prejudikat, som ha givits, kan jag icke underlåta att taga fram frågan till behandling, så mycket mer som det här gäller en fråga, som har stor räckvidd och kan åstadkomma många förvecklingar och obehagliga saker för vår vattenkraftsindustri.

Jag vågar påstå, att därest ingen ändring i gällande lag om servitut göres, komma vattenfallen att ytterligare några år få ligga omonterade. Detta också på den grund, att det icke är tänkbart, att folk skall ge sig på att sälja vattenfall utan att skaffa sig förmåner för framtiden av vattenfallen. Men att sälja med villkor om fri upplåtelse av elektrisk energi är lätt-sinnigt, så länge man inte äger någon möjlighet att få dessa saker säkerställda.

Anledningen till att denna fråga väckts är, att i en by i min hemort byamännen försålde en andel av ett vattenfall till ett bolag. I det kontrakt, som upprättades mellan byamännen och bolaget, finnes en punkt, som jag skall be att få uppläsa: »Härförutom skall bolaget för all framtid så snart den planerade kraftstationsanläggningen fullbordats och å de tider, densamma är i gång, av den alstrade energien till säljarna leverera kostnadsfri elektrisk energi, erforderlig för 106 stycken 16 normalljus metalltrådslampor samt för 2 stycken motorer å 8 hästkrafter vardera för drift under dagsljus för jordbrukens behov. Bolaget förbinder sig dessutom att bekosta, uppsätta och inmontera härför erforderliga ledningar och apparater, undantagandes lampor och motorer, under förutsättning att säljarna lämna fri mark å sina ägor för stolplinjen samt 100 stolpar för ledningen. Bolaget förbinder sig att för framtiden underhålla alla ledningar och apparater utomhus; underhåll och erforderlig förnyelse av stolplinjen ävensom utrustningen inomhus bekostas däremot av säljarna.»

Dessa förmåner äro, som synes, icke oväsentliga. De utgjorde huvudparten av köpeskillingen och torde kapitaliserade hava ett värde av 25- å 30,000 kronor. Byamännen sökte inteckning för förmånerna, men fingo avslag i häradsrätten. De gingo då till hovrätten och fingo även där avslag, på den grund att, som domstolarna resonerade, rätt till inteckning för fri elektrisk energi icke kan av gällande lag medgivas. Att gå längre upp till Kungl. Maj:t lönade sig naturligtvis icke, då prejudikat redan lär finnas på att leverans av elektrisk kraft icke kan bli föremål för inteckning.

Ja, så står nu saken. Förhållandet torde utgöra en ypperlig illustration på, hur välordnad rättssäkerheten här i landet är trots mängden av jurister, trots riksdagen och dess lagutskott och trots massan av kungl. kommittéer, som arbeta med svett och möda för att göra vårt land till ett idealsamhälle.

Jag har förgäves brytt min hjärna för att förklara, hur ett så abnormt förhållande kunnat uppstå. Jag har sökt finna

Om ändring i lagen om servitut.
(Forts.)

Om ändring i
lagen om
servitut.
(Forts.)

en förklaring i det jag genomläst 54 § i Kungl. förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning. Där står: »Vad i denna förordning är stadgat angående nyttjanderätt, gälle ock ifråga om rätt till avkomst eller annan förmån, som åt någon upplåtes att utgå av fast egendom.» Där talas om »annan förmån», ett synnerligen tånjbart begrepp. Detta uttryck har av högsta domstolen gång efter annan blivit föremål för tolkning och förklaring, och på så sätt ha en hel del prejudikat tillkommit. Sälunda har högsta domstolen funnit följande saker kunna bli föremål för inteckning och falla under begreppet »annan förmån»: rätt till begagnande av väg, vattenledning och vattenuppdämning, ledning för överförande av kraft, skogsfång, mulbete, torv-, ler- och gruståkt samt utsikt eller fönster. Däremot har rätten till leverans av elektrisk energi icke ansetts tillhöra »annan förmån». Genom lagen den 14 juni 1907 om servitut synes man endast hava velat legalisera de givna prejudikaten, i följd varav vid uppräknandet av de förmåner, som kunna bli föremål för inteckning, icke medtogs förmånen av leverans av elektrisk energi.

Nu har emellertid vattenrättskommittén enhälligt kommit till den uppfattningen, att leverans av elektrisk energi är en sådan där »annan förmån», som borde kunna intecknas, och därvid har högsta domstolens uppfattning underkänts. Men i stället för att säga detta föreslår kommittén en alldeles särskild lagstiftning vid sidan av den nu gällande, tydligen endast i syfte att så att säga upprätthålla högsta domstolens auktoritet. Men försöket slår illa ut, ty i denna sin strävan har vattenrättskommittén glömt att föreslå ändring i 1 § i lagen om servitut, något som, såvitt jag kan se, är en nödvändig konsekvens av att förmånen av leverans av elektrisk energi verkligen skall kunna intecknas. Det är företrädesvis på grund av upptäckten av denna lucka i förslaget, som jag dristat mig att väcka min motion.

Jag vädjar nu till lagutskottets ärade ordförande, att han ville upplysa mig om, huruvida min uppfattning av frågans förhistoria och läge är riktig eller icke.

Herr Lindhagen har varit vänlig att bifoga en reservation, däri han föreslår en provisorisk lagstiftning för tillfället. Emellertid lider hans lagförslag av en del brister. Han har bland annat förbisett, att man redan förut äger rättighet till inteckning för rätten till ledning för överförande av kraft. Vidare är formuleringer ganska otydlig. Man vet icke, om det gäller själva den elektriska energien eller ledningarna, och därtill kommer, att jag icke är i stånd att begripa, vad det skall tjäna till att stifta en provisorisk lag, då hela saken är avhjälpt genom att införa orden »leverans av elektrisk energi» i 1 § i lagen om servitut.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Lindhagen: Herr talman! Min reservation är ju bara ett försök att på något sätt kunna gå motionären till mötes. Jag har den uppfattningen, att man måste försöka att genom provisorisk

lagstiftning hjälpa personer, som annars skulle bli nödlidande, ifall man skulle avvakta de långa utredningarna, tills man kommer till ett definitivt lagförslag. Men då är det lämpligast, åtminstone anser jag det så, att man bryter ut denna sak genom en särskild provisorisk lagstiftning, som får gälla för vissa år i sänder, tills den definitiva lagstiftningen kommer.

Emellertid har det insmugit sig ett misstag i mitt förslag. Orden »överförande av kraft eller» skola nämligen utgå.

Med denna ändring ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

Herr Schotte: Herr talman! Som kammaren inhämtat av herr Lindhagens yttrande, föreligger här dels ett lagförslag av motionären på första sidan i utskottsutlåtandet, till vilket motionären yrkar bifall, dels ock ett lagförslag av herr Lindhagen på sidan 6 i utlåtandet, till vilket förslag reservanten yrkat bifall. Men dessa båda lagförslag äro icke med varandra identiska, utan förete i själva verket ej så ringa skiljaktigheter. Redan därav torde väl kammaren finna, hur vanskligt det är att nu gå till ett definitivt antagande av lag i ämnet.

Det är uppenbart, att de förhållanden, som motionären här riktat uppmärksamheten på, äro värda synnerligt beaktande, och att det är mycket önskvärt, att så snart som möjligt ett förslag i anslutning till den elektriska kraftkommitténs betänkande blir framlagt. Utskottet har också starkt uttalat sig för en lagstiftning i förevarande ämne och påpekat, att den är så viktig, att man bör om hela den utredning och det förslag, som den nämnda kommittén framlagt, icke kan redan nästa år framläggas, därifrån bör utbrytas frågan om inteckning för rätt till elektrisk kraft och framläggas för nästa riksdag. Jag tror därför, att utskottet ställt sig så välvilligt, som det över huvud taget är möjligt och tillrädligt, och jag tror, att kammaren genom bifall till utskottets förslag kommer att föra frågan till ett tidigare avgörande, än kammaren gör genom att godkänna något yrkande om bestämda lagändringar eller lagförslag, som här äro framlagda.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Den ärade motionären hade en speciell fråga till lagutskottets ordförande. Denne var icke närvarande och har icke deltagit i detta ärendes behandling. Jag torde därför egentligen vara fritagen från att besvara den å hans vägnar. Då jag deltagit i utskottets behandling, vill jag emellertid svara, att jag inte kan ingå i några juridiska utvecklingar rörande nyttjanderätts- och servitutsinteckning, ganska osmältbart förresten för flertalet av kammarens ledamöter, även om jag skulle vara i tillfälle att ge en sammanhängande framställning därav.

Det är den elektriska kraftkommittén, som fäst uppmärksamheten på att här kräves inteckning för vissa elektriska kontrakt och att härför i sin tur måste skapas en ny inteckningsrätt dels i form av

Om ändring i
lagen om
servitut.
(Forts.)

Om ändring i nyttjanderättsinteckning och dels i form av servitutsinteckning, dessa lagen om servitut.

(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen samt 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till det av herr Lindhagen under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående reglering av provinsialläkares och distriktsveterinärers arvoden.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 17.

Ang. sättet för avlöande av allmänna åklagare m. fl.

Härefter föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av ett lämpligare system än det nu tillämpade för avlöande av allmänna åklagare och med dem likställda; och yttrade därvid:

Herr Lundblad: Herr talman, mina herrar! I den motion, som av femte tillfälliga utskottet här behandlats, har jag vågat uttala den uppfattningen, att systemet med andelar i böter till allmänna åklagare och med dem likställda är alldeles olämpligt och förkastligt. Utskottet gillar åtminstone till någon del min uppfattning, men anser, att motionen på grund av sin allmänna avfattning ej bör av riksdagen bifallas. Att jag, då jag skrev motionen, var beredd på detta svar, synes av vad jag säger på sista sidan av motionen om motståndet från sakkunskapen, nämligen:

»Jag väntar motstånd från sakkunskapen på hithörande område. Man säger alldeles säkert: Tag bort denna möjlighet för kåren att tjäna en slant och kårens arbetsintensitet sjunker, nitet slappnar och samhället blir den lidande parten. ty, säger man, kåren behöver tjäna en slant och kåren är andra människor lik, att den vill tjäna pengar.»

Detta mitt uttalande har gått i bokstavlig uppfyllelse, ty här möter jag nu motstånd av sakkunskapen, representerad av femte tillfälliga utskottet. Jag ber att få fastslå, att man i detta sammanhang måste göra den iakttagelsen, att konservatismen i detta utskott år 1916 är ganska stor. Här förekommer nämligen icke någon reservation, och enigheten har varit ganska god i att avfärda denna motion. En välvillig motivering för avslag för att lindrigt komma

ifrån saken, det är allt. Den författning, som jag har vågat angripa, är av år 1785. Nu vill jag, med det kynne jag har, ha fastslaget, att den grundskådning, som ger sig uttryck i femte tillfälliga utskottets enhälliga utlåtande, alls icke är något ledsamt tidens tecken år 1916, långt därifrån, jag för min del håller mycket hårt på det gamla och även på författningar, som äro gamla och av natur att i fortsättningen gagna samhället och samhällsordningen. Från denna synpunkt skall jag visst icke diskutera med utskottet och ej heller uttala något skarpt klander, utan tvärtom uttala mitt gillande. Jag vill för min del dock säga, att min konservatism icke hindrar mig att angripa en författning eller delar av en författning, som efter mitt sätt att se äro för gamla och något förlegade. Utskottet har givit uttryck för en annan uppfattning och säger: att det i stort sett: Är bra som det är. Jag har, åtminstone ännu, icke av detta utskottsutlåtande och av de sakkunnige, jag haft tillfälle konferera med, blivit övertygad om att utlåtandet i detta fall slår huvudet på spiken.

*Ang. sätet för
avlönande av
allmänna
åklagare m. fl.
(Forts.)*

Jag tror icke, att utskottet har rätt; ty, mina herrar, vad gäller själva frågan, vad är meningen med min framställning? Jag har i motionen uttryckt mig kort och koncist, som jag vanligen brukar göra, då jag skriver, och ej givit mig ut på vida fältet, ehuru fältet här är ganska stort och lätt att komma in på. Börjar man röra i denna fråga, skall man finna, att den har sammanhang med en massa bestämmelser, och den är därför icke så lätt att behärska.

De tjänstemän, som det här gäller, hava en tjänsteutövning, som väl kan sägas vara den mest grannlaga, som någon tjänstemannakår här i landet har, ty det gäller här övervakandet av lagars och författningars efterlevnad. Dessa tjänstemäns tjänsteutövning — de må nu uppträda i länsmansrock eller stadsfiskalsuniform — är, som sagt, av mycket grannlaga natur och fordrar av tjänstemännen omdöme och klokhet.

När så är fallet, och då, som jag vet, stora flertalet av dessa tjänstemän fullgöra sitt arbete, i avseende av tillsyn över lagarnas efterlevnad, med nit och trohet, är det viktigt, menar jag, att denna tjänstemannakår får i samhället all aktning och att samhällsmedlemmarna få den uppfattningen, att vad som från dessa tjänstemäns sida åtgöres är förestavat av nit i tjänsten och åligganden till följd av tjänsten. Nu har allmänheten i ganska stor utsträckning den uppfattningen, att länsmanen och stadsfiskalen ha andel i alla ådömda böter, vilket ju icke alls är fallet. Ofta får man höra: Det åtalet gjorde han bara för att komma åt bötesandelarna, han hade säkert icke gjort det, om det icke hade givit honom särskild inkomst. — Jag menar, att detta bör komma bort ur den allmänna uppfattningen: genom en reform skulle också åklagarekårens ställning till allmänheten komma i ett annat läge till nytta för samhället och till nytta för kåren. Jag vill påstå, att min motion genomandas av en önskan att bringa kåren i ett fördelaktigare läge i förhållande till allmänheten: de synpunkter jag uttalat gå med andra ord ut på att bibringa allmänheten tillräcklig och nödvändig respekt för ordningsmakten. Jag har i min motion citerat en förklaring till rättegångsbalken, kap.

Ang. sättet för
avlönande av
allmänna
åklagare m. fl.
(Forts.)

32, § 2 så lydande: »Fiskaler och kronoåklagare böra såväl vid landskanslierna och landskontoren som vid domstolarna åtnjuta hälften av de vites- och ensaksböter, vilka på deras åttalan utfalla, men den andra hälften går till K. Maj:t och kronan.» Men det är icke bara denna lag man här har att hålla sig till utan även en massa andra lagar och författningar, och utskottet påpekar, att flera av i detta avseende gällande författningar tillkommit på administrativ väg. Jag har också i motionen anfört, att lagstiftningen så sent som 1908, då stämpellagen antogs, icke ansåg sig kunna gå ifrån det gamla systemet utan bestämde, att utav i författningen angivna böter $\frac{2}{3}$ skulle tillfalla åklagaren och $\frac{1}{3}$ kronan. I denna författning innefattas stämplor av alla slag, stämplor på aktier, lottbrev, obligationer, gåvobrev, testamenten, bouppteckningar m. m. En annan sak, som tillhör området för denna fråga, är lagen om justering av mått och vikter. Det är denna som givit mig uppslaget till denna motion. Lagen i fråga har icke mindre än 57 paragrafer och är mycket invecklad. Vi inse alla, att den är mycket behövlig. Det är stadgat, att åklagaren med polismäns hjälp en gång om året skall kontrollera denna lags efterlevnad. Jag skall be att få anföra något, som i en paragraf där säges, nämligen: »Anträffas vid undersökning, varom nu är sagt, mätnings- eller vägningsredskap, som icke undergått föreskriven justering eller omjustering, göre polistjänsteman därom anmälan hos vederbörande justerare; dock att, därest åtal bör äga rum, detsamma av allmän åklagare utföres.» Nu vill jag fråga de av herrarna i denna kammare, som ha med dessa saker att göra — och de äro väl ganska många: brukar allmänna åklagaren tillämpa detta lagrum i enlighet med vad där är skrivet? Icke har jag funnit, att så sker. Om det nu är en stackare som använt en vikt, som icke är justerad enligt laga ordning, och polisen kommer och får se detta, icke skickar väl då åklagaren polismannen till justeraren och anmäler detta, som han enligt lagens anda och mening skall göra. Nej, det gör han icke. Det tillgår väl i regel så att polisen som upptäcker förseelsen anmäler denna till stadsfiskalen, vilken i sin tur stämmer den som brutit mot lagen, och därpå följa direkt böter. Det blir icke någon anmaning genom justeraren, och justeraren kommer heller icke och säger, att om justering icke verkställs, så blir det böter. Av de böter, som enligt denna lag ådömas, tillfaller $\frac{1}{3}$ kronan och $\frac{2}{3}$ åklagaren. Det är alldeles givet, att när en polisman kommer in i en affär med en fullmakt in blanco och säger: Var så god, skriv på, ni har icke edra vikter omjusterade, den stackars flickan, ifall en sådan förestår affären, blir mycket uppbragt och förskräckt.

Jag vill meddela herrarna, att ett flertal personer i början av året vänt sig till mig med förfrågan, hur det kan tillgå, såsom sker, endast på grund därav, att man icke kunnat passa på den dag, justeraren behagat annonsera som justeringsdag. Men sedan kommer i vanlig ordning tvenne polismän och uppvaktar. Ett flertal personer, märk ett flertal, frågade mig: Hör nu riksdagsman, är det så, att polisen har andel i böterna här och i så fall huru stor? Storleken av böterna kunde jag icke svara på genast, förän jag kom hem och

slog upp lagboken och fann där stadgande om, att $\frac{2}{3}$ av böterna tillfalla åklagaren.

Ang. sättet för
avlönande av
allmänna
åklagare m. fl.
(Forts.)

Men, mina herrar, jag skall inte tala bara om länsmän och stadsfiskaler, jag skall även taga andra exemel. Jag är ledamot av häradsrätten och har såsom sådan andel i böter. Jag skall be få citera vad lagen säger om detta: »Av härades lott i sakören behålle en tredjedel häradshövdingen, annan nämnden, tredje häradet. I rådstuvurätt tage borgmästare dubbel lott emot rådman». Ja, det är således inte bara en viss grupp av tjänstemän som få del i böter, utan vi stackars nämndemän få också del av böter och bli utsatta för samma obehag. Detsamma får rättens ordförande och även andra enligt lagen.

Här finnes i lagen om fylleriförseelser en egendomlighet, som jag vill beröra. Borgmästare Sundberg kommer säkert att begära ordet efter mig och kan då ge mig svar på, huru härmed förhåller sig. Det står nämligen tydligt i lagen om fylleriförseelser, att böter som uppkomma skola behandlas på samma sätt, så att hälften går till åklagaren. Nu har herr Sundberg före debatten sagt till mig, att numera tillämpas icke detta. Det är jag för min del mycket nöjd med, men i 1916 års lagedition står bestämmelsen kvar, och jag får säga, att det är underligt om lagar som äro upphävda, upptagas i lagboken som gällande. Men om det nu är sant, att denna lag icke längre tillämpas, då utgör detta för mig ett bevis på, att man icke bara kan låta bli att tillämpa skriven lag utan då också kan fortsätta och skriva av undan för undan tills det blir slut på detta förfaringsätt med böterna, som jag anser mycket olämpligt och mycket skadligt.

Det finnes en annan lag, som fordrar synnerligen stor grannlagenhet hos allmänne åklagare. I synnerhet gäller detta för länsmännen på landsbygden. Jag menar lagen mot djurplågeri. Länsmännen måste nämligen utan vidare ingripa mot en person, som plågar djur. Men lagen mot djurplågeri är mycket kortfattad. Den uttrycker på fem rader allt vad samhället fordrar skall iakttagas vid vård och skötsel av djur. Den är kort och koncis och har varit föremål för riksdagens behandling många gånger, men man har icke velat bygga ut lagen utan har föredragit det nuvarande kortfattade begreppet på djurplågeri. Allmänna åklagaren, måste nu åtala, när han anser att djurplågeri föreligger. Man förstår, att detta fordrar mycken grannlagenhet hos åklagaren, enär det ligger i hans eget skön att avgöra vad som skall anses såsom djurplågeri och bör föranleda åtal. Om ett djur har ett sår på ett ställe är det kanske icke djurplågeri, men om såret sitter på ett annat ställe, t. ex. i bogen, kan åklagaren anse det som djurplågeri. Likaså om ett dragdjur är för hårt belastat kan det vara djurplågeri i vissa fall i andra fall inte, eller i dålig kondition o. s. v. Vi ha således här att göra med en lag, som fordrar synnerlig grannlagenhet hos åklagaren, men här får åklagaren icke andel i böter emedan denna lag är av strafflags natur, och dock sköter sig åklagaren alldeles utmärkt såvitt jag kan förstå till fromma för den goda sak, han är satt att vårda.

Ang. sättet för
avlönande av
allmänna
åklagare m. fl.
(Forts.)

Jag tror således, att jag med vad jag har sagt lyckats påvisa, att det icke kan vara någon fara att taga bort denna gamla bestämmelse. Och jag vill bestämt påstå och stryka under att systemet icke verkar fördelaktigt för den kår det är avsett att tjäna. Det är naturligtvis meningen att tjäna samhället, för att därigenom brott skola uppdragas och beivras. Men, som jag säger i min motion, sätter jag för min del så stort förtroende till den kår, det är frågan om, att jag är alldeles viss om att kåren på grund av tjänstens innebörd väl skulle fylla sina uppgifter ändå. Och allmänheten skulle då aldrig få den uppfattningen om kåren, att den slår ned på den för att förtjäna pengar.

Jag håller före, att jag inte alls är inne på orätt väg, då jag vågar påkalla riksdagens uppmärksamhet för denna fråga. Jag har till min glädje blivit uppsökt av en ung länsman, som tillät sig utfala sin förhoppning, att motionen skulle vinna riksdagens bifall. »Ty», sade han, »det är mycket oangenämt att tänka sig att allmänheten skall ha den uppfattningen om oss, som den måste få genom dessa gamla omoderna bestämmelser».

Herr talman, utskottet har i sitt utlåtande alldeles givet inbjudit mig att återkomma. Om jag lever och kommer hit skall jag troligtvis göra det. Och därför åtnöjer jag mig att nu gentemot de synpunkter, som utskottet lagt på frågan, särskilt stryka under vad jag i huvudsak här framfört utan att därvid ha något yrkande att framställa.

Herr Sundberg: Herr talman! Jag tror, att jag rätt uppfattat den ärade motionärens mening, då jag konstaterar, att han vill avskaffa bötesandelarna icke så mycket för att förekomma missbruk från åklagaremaktens sida som mest och huvudsakligast för att därigenom kunna uppehålla åklagarens anseende inför allmänheten. Han föreställer sig, att i sådana fall, där bötesandelar utgå, får allmänheten den tanken, att vederbörande åklagare icke gör sig tjänst för tjänstens egen skull utan gör den för vinstens skull, och därigenom anser han, att en skugga på sätt och vis kastas på åklagarekåren. Jag tror inte, att det är så farligt med den skuggan, och att våra åklagare stå sig ganska gott hos allmänheten. Även om någon liten grund för motionärens uppfattning skulle finnas, så kan jag inte se, att det kan vara riktigt, att i en fråga som denna taga till utgångspunkt omdömet från en oreflekterande allmänhet, bestående huvudsakligen av personer, som fått sota därför att de överträtt gällande författningar.

Motionären tyckes också anse, att det ligger någonting för åklagaren förnedrande däri, att han genom dessa bötesandelar skulle ha någon slags premie i och för beivrande av förbrytelser. Jag kan för min del inte gilla den uppfattningen. Och jag har den föreställningen, att en inkomst av detta slag för åklagaren moraliskt sett är likvärdig med vilken annan inkomst som helst. Det ligger för ingen del något orätt i att man låter

sig drivas till högre grad av pliktuppfyllelse genom vissa personliga fördelar. Och jag tror, att om vi gå till oss själva, skola vi allesammans kunna erkänna, att en dylik drivfjäder mycket ofta bestämmer våra handlingar även i fråga om det allmänna, och att vi finna sådant vara i sin ordning.

*Ang. sättet för
avlönande av
allmänna
åklagare m. fl.
(Forts.)*

Motionären har såsom exempel på bötesandelarnas skadliga inverkan anfört tillämpningen av kungliga förordningen om mått och vikt i vad den berör förordningens efterlevnad. Här har motionären uppenbarligen vantolkat gällande författning. Den föreskriver visserligen, att åklagare skall till vederbörande iusterare anmäla upptäckta förseelser. Detta innebär dock icke, att åklagaren skall vänta med åtalet, tills den försumlige får tid att rätta felet. En sådan tolkning skulle helt och hållet förstöra förordningens effekt. Det är tvärtom lagens mening, att åtal först skall äga rum, och att sedan anmälan skall ske till justeraren.

Motionären har framställt några frågor till mig. Beträffande sådana böter, som, enligt vad han uppgav, skulle tillfalla häradshövding och nämnd och borgmästare och råd, vill jag säga, att jag tror, att herr Lundblad som nämndeman lika litet som jag som borgmästare någonsin uppburit sådana böter, och det av den anledningen, att bestämmelsen i lithörande delar är upphävd sedan länge. Detsamma är förhållandet med förordningen angående fylleri och dryckenskap, beträffande åklagares andel i böter för fylleri. Den är upphävd genom 1864 års strafflag.

Jag skall be att få erinra om, att den reform, som ifrågasattes av motionären, icke innebär någon småsak. Om man går igenom Westrings lagedition, träffar man på ett 40-tal olika författningar, i vilka införts bestämmelser om rätt för åklagare och med dem likställda att erhålla del i böter och beslag. Och dylika författningar ha tillkommit inpå sista tiden. För närvarande är en författning under utarbetande rörande ansvar för överträdelse av utförelsförbud, och i detta förslag föreslås, att åklagaren skall ha bötesandel.

Utskottet har, som framgår av dess utlåtande, ansett, att bötesandelarnas borttagande skulle i allmänhet vara till skada för författningarnas efterlevnad och därför avstyrkt denna motion. Utskottet har icke haft anledning att gå igenom varje enskild författning och bedöma saken i detalj för var och en, ty utskottet har fattat, att motionären icke är intresserad av en ändring i en eller annan särskild författning, utan att motionären vill ha frågan om bötesandelar avförd som princip. Motionären vill med andra ord ha allt eller intet. Och från denna synpunkt sett, har utskottet icke kunnat göra annat än avstyrka motionen.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Vid nu skedd föredragning av andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av herr Molins i Dom-bäcksmark motion, nr 127, angående sättet för utdelande till riksdagens ledamöter av statistiskt tryck m. m. blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 19.

Ang. omarbetning av gällande reglementariska föreskrifter för riksdagen.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av herr Kaijsers motion, nr 28, angående omarbetning av gällande reglementariska föreskrifter för riksdagen.

Uti en inom andra kammaren avgiven och till kammarens femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 28, hade herr *Kaijser* hemställt, att riksdagen måtte besluta att låta omarbeta de reglementariska föreskrifter, som riksdagen år 1868 i enlighet med § 87 riksdagsordningen antagit samt uppdraga åt det utskott, till vilket detta ärende remitterats, att inkomma med förslag antingen till dylik omarbetning eller till vilken dylik omarbetning borde anförtros.

Utskottet hemställde att förevarande motion ej måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade

Herr Kaijser: Herr talman, mina herrar! Alla, eller åtminstone de flesta av oss skulle väl önska, att riksdagen kunde sluta den 15 maj. Att den icke kan det beror naturligtvis på en hel mängd omständigheter. Det beror väl, såsom jag nämnt i min motion till ej obetydlig del därpå, att vi få in kungl. propositioner mycket sent, stora lagärenden etc., vilka icke kunna behandlas tillräckligt noggrant utan att det drar ut på tiden. Detta kan riksdagen för sin del icke göra något åt. Men det beror också på en del andra omständigheter, vilka jag även omnämnt i min motion, bland annat därpå att en hel del riksdagsmän hålla långa, mindre sakrika anförenden. Jag har hört, att detta yttrande i min motion skulle hava väckt en viss missstämning, men jag tror, att mången, som anser sig ha hållit ett kort och koncist anförande, vid närmare eftertanke och självkritik skall finna, att så icke alltid varit förhållandet; och därför tror jag att det kan hava någon betydelse att anmärka härpå och har utskottet i sitt betänkande även påpekat denna anmärkning.

Vidare har jag sagt, att jag tycker, att de plena, som riksdagen håller i januari och februari månader, skulle kunna in-skränkas till sitt antal. Mellan den 15 januari och den 16

februari hade riksdagen i år summa 22 plena. Ta vi bort de båda plena för remissdebatten, så återstå 20 plena. Av dessa voro 9 kortare än en halvtimme. Två plena voro så korta, att andra kammarens, eller kanske riksdagens ledamöter först voro uppe elva minuter ena dagen och förklarade två små ärenden för andra gången bordlagda, och dagen därpå i fjorton minuter för att förklara, att riksdagen godkänt dessa ärenden. Nu vill jag fråga: tro herrarne, att det finns något annat parlament i världen, som för två små struntärenden sammankallar alla sina ledamöter, i elva minuter ena dagen för att bordlägga och i forton minuter nästa dag för att godkänna dessa ärenden. Jag tror det inte. Skulle icke dessa två ärenden kunnat uppskjutas och slås tillsammans med andra, så att vi sluppit dessa plena, och riksdagens ledamöter i stället kunnat arbeta i utskotten. Mig förefaller det, som om detta skulle kunnat gå för sig. Jag tror, att det bara är en byråkratism, som finns här i riksdagen, en byråkratism, som enligt mitt förmenande är större än i något av stats ämbetsverk.

Ang. omarbetning av gällande reglementariska föreskrifter för riksdagen.
(Forts.)

Vidare har jag anmärkt, att utskotten icke arbeta så mycket, som jag tycker, att de kunde göra. Det har sagts, att jag har motionerat om, att riksdagens utskott skulle börja kl. 8 på morgonen. Det har jag visserligen icke gjort, men jag anser icke, att det skulle vara olämpligt att väcka en sådan motion, ty jag hoppas och tror, att de flesta av riksdagens ledamöter äro uppe och i arbete kl. 8. Men om så icke är fallet, vill jag icke yrka därpå. Dock tycker jag, att en längre arbetstid än tre à fyra timmar för utskotten skulle kunna införas.

Nu är, enligt vad jag hört sägas, orsaken till att utskottsarbetet icke förlänges den, att hänsyn skall tagas till en mängd omständigheter. Det är ofta så, att dessa ledamöter hava andra intressen, egna affärer, som de vilja sköta. Jag för min del har ingenting emot att de få göra det; men om de personer som bo i Stockholm och trakten däromkring, hava rätt därtill, så anser jag, att någon hänsyn bör tagas även till de ledamöter, som äro bosatta på annat håll. Av riksdagens 380 ledamöter får man väl antaga, att 300 äro resande i staden och det bör då även tagas hänsyn till dessas enskilda göromål, så att de icke behöva gå här onödigt länge och göra ingenting.

En annan sak, som jag tror också inverkar på riksdagens förlängning, är att en hel del ordinarie ledamöter i de ständiga utskotten sitta i kungliga kommittéer och såsom sakkunniga i departementen samtidigt som riksdagen pågår. Detta gör, att de icke hava tid att sitta så länge i utskottssammanträdena, ty de ha även annat att göra. Enligt min mening skulle en sådan ordning kunna införas, att en person, som är ordinarie ledamot i en kunglig kommitté eller sakkunnig i ett departement samtidigt som riksdagen pågår, icke skulle vara ordinarie ledamot i ständigt utskott utan få nöja sig med att bli suppleant.

Det är enligt mitt förmenande flera andra förändringar,

Ang. omarbet-
ning av gäl-
lande regle-
mentariska
föreskrifter
för riksdagen.
(Forts.)

som skulle kunna införas, men frågan är, hur det lämpligen skulle gå för sig. För min del har jag tänkt, att det skulle kunna gå genom att göra ett tillägg till de reglementariska föreskrifter, som gälla för båda kamrarna, men det femte tillfälliga utskottet, till vilket ärendet blivit remitterat, har icke ansett detta vara lämpligt. Det kan vara olika meningar om den saken, jag för min del tror fortfarande, att det kan gå för sig. Trots femte tillfälliga utskottet hyser jag en annan mening, och därför skall jag be att få yrka bifall till min motion.

Herr Löwegren: Herr talman, mina herrar! Jag måste först av allt uttala min beundran för det mod och det världsförbättrarnit, som utmärker den ärade motionären, vilken redan efter ett års riksdag — han är ju ej äldre här än undertecknad — har haft mod att gå fram och föreslå, hur det hela verkligen skulle kunna ordnas på ett bättre sätt. Själv skulle jag aldrig vågat fördrista mig till något sådant som att redan efter ett års erfarenhet söka reglera det hela, utan hade väl i så fall fått invänta tiden något litet. Ty då man, såsom den ärade motionären gjort, nu strax går iväg med sin förbättrareiver, inträffar det, såsom det inträffat med honom, att man kommer att i en massa punkter påpeka sådana saker, som icke stå sig vid en närmare kritik. Och då han sedan skall komma med en radikalkur för förbättring av det hela, så visar det sig, att en sådan kur icke duger på detta område. Ty det äro vi väl alla överens om och vilja medge, att, då han vill finna det räddande medlet för dessa krämpor i en ändring av de reglementariska föreskrifterna, så är detta en sak, som ej leder mycket långt, utan det skulle väl krävas en ändring i riksdagsordningen i första rummet, och sedan finge man tänka på en ändring i de reglementariska föreskrifterna som en senare sak, om över huvud någon ändring i dem i detta sammanhang behövdes.

Den ärade motionären vill nu i första rummet lära riksdagens ledamöter att stiga upp tidigt om morgnarna. Kl. 8 är det meningen att alla skola vara i sitt arbete. Jag vet, att detta är en åsikt, som hyses litet varstans även i min provins, att ju tidigare på morgnarna man kommer i arbete, dess bättre arbetar man. Man anser, att de första morgontimmarna äro de bästa att arbeta på, på nattimmarna förmår man intet. Jag för min del har en motsatt åsikt. Jag tycker, det går bäst att arbeta om natten, varemot de tidiga morgontimmarna, då man i huvudstaden icke ens kan få litet varmt kaffe, icke alls äro lämpliga att arbeta på. Jag tror därför, att det spelar en gränslöst liten roll, om man börjar kl. 8 och slutar kl. 5, eller om man börjar kl. 11 och slutar några timmar senare, bara att samma antal timmar kommer att användas.

Den ärade motionären har också den uppfattningen, att man icke behöver läsa riksdagstrycket. Han menar, att det hela

går ut på att man sitter här i plena och i utskotten och talar så litet som möjligt, men när helst han gör några kalkyler, räknar han icke med att man, om man skall kunna göra någon nytta i riksdagen och i utskotten, framför allt bör hava läst riksdagstrycket och satt sig in i frågorna. Tar man denna faktor med i beräkningen, så är det mesta av det, som motionären kommer fram med, mer eller mindre oriktigt. Därför förspilles icke alls tiden, såsom motionären påstår, utan vill man verkligen arbeta, så behöves gott den tid, som förefinnes. Detta antar jag är samtliga ledamöters bestämda uppfattning.

Ang. omarbetning av gällande reglementariska föreskrifter för riksdagen.
(Forts.)

Motionären menar vidare, att personer, som sitta i kommittéer, icke samtidigt borde sitta som ordinarie utskottsledamöter. Detta är verkligen en alltför komplicerad sak för att helt hastigt och lustigt kunna avgöras. Mig förefaller det nödvändigt, att man använder de prima krafter, som finnas, och som därför redan äro använda i kommittéerna, till att utföra så mycket arbete, som det över huvud är möjligt för dem att utföra.

Det finns däremot en punkt i motionen, som jag för min personliga del icke kan underlåta att skänka min fulla och odelade anslutning, ehuru detta ej varit fallet inom utskottet, där denna punkt tvärtom tyckes hava väckt vissa obehagliga känslor och förnimmelser. Jag menar den pratsjuka, som den ärade motionären påpekar att den otvivelaktigt finnes både på det ena och det andra området. Inom utskottet gjorde sig i allmänhet den uppfattningen gällande, att denna pratsjuka var mycket bra, och man talade om att den fria och heliga yttranderätten icke finge kränkas. Som om det skulle kränka yttranderätten, om man både talarne att icke upprepa samma sak fem a sex gånger! Det kan icke förnekas, att då man såsom ny kommer hit, så får man ett starkt intryck av, att mycket av det som säges kunde beskäras, icke så, att det skulle finnas föreskrifter om, att man skulle kunna avbryta en dagordning genom påtryckning från talmannens sida eller dylikt, varigenom en begränsning av talmasan skulle åstadkommas, utan därigenom, att var och en något litet disciplinerade sig själv, så att han icke onödigt länge upptog kammarens tid. Jag kan således icke underlåta att rent personligen instämma i vad den ärade motionären i denna punkt kommit fram med. Men därutinnan kan ju ingenting alls åtgöras genom ändring i de reglementariska föreskrifterna. Och över huvud taget återkommer jag till vad jag sade i början av mitt anförande, nämligen att hela motionen är fullständigt felaktigt anlagd däri, att den endast riktar sig på ändring i de reglementariska föreskrifterna, varigenom man ingenting kan vinna. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen framställt propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 20.

Ang. tull-
bevakningen
av tullrestitu-
tionsgodts.

Till behandling företogs härpå andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående borttagande eller inskränkande av tullbevakning av tullrestitutionsgodts.

Uti en i andra kammaren avgiven och till kammarens femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 218, hade herr *Lithander* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes utreda, i vad mån tullbevakning av tullrestitutionsgodts skulle kunna borttagas eller inskränkas, samt vidtaga de åtgärder, som kunde finnas lämpliga.

Utskottet hemställde att förevarande motion ej måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr *Lithander*: Herr talman! Utskottet har ju ställt sig ganska välvilligt mot min motion och funnit önskvärt, att med snaraste förändrade bestämmelser uti av motionären åsyftad riktning måtte komma till stånd. Utskottet anser emellertid, att en utredning redan pågår. Sedan utskottet fattade sitt beslut, har det emellertid tillkommit ett nytt moment, i det att nämligen det första kammarens tillfälliga utskott, som har samma fråga under behandling, från de två ämbetsverk, som saken närmast berör, nämligen kungl. kommerskollegium och kungl. generaltullstyrelsen, fått ett gemensamt utlåtande, som jag i dag på morgonen erhållit i avskrift, och vilket lyder sålunda:

»I anledning av ifrågavarande nådiga remiss få kommerskollegium och generaltullstyrelsen i underdånighet förklara, att från ämbetsverkens sida icke är något att erinra emot sådan utredning, som i förevarande motion blivit ifrågasatt. Ämbetsverken hava anledning förmoda, att åtskilliga framställningar i det ämne, motionen avser, redan inkommit till 1914 års tullkommission och torde bliva föremål för kommissionens behandling. Då emellertid frågan om bevakning av tullrestitutionsgodts står i närmaste samband med den inom ämbetsverken nu pågående utredningen om villkoren för rätt till tullrestitution, synes det ämbetsverken måhända lämpligast, att en eventuell utredning om tullbevakningen verkställas i sammanhang med utredningen om tullrestitutionsvillkoren.»

Under sådana förhållanden — och det innebär ej i ringaste mån något klander mot utskottet, enär denna handling icke förelåg vid ärendets behandling i utskottet — anhåller jag, herr talman, att få yrka återremiss av ärendet.

Herr *Bengtsson* i Göteborg: Herr talman! Jag anser, att

en återremiss är alldeles obehöfvig. Första delen av skrivelsen talar i huvudsak om tullrestitution i allmänhet. Andra delen talar däremot om, att en utredning rörande bevakningsförhållandena borde kombineras med utredningen om tullrestitution. Jag kan för min del icke förstå, att man i sammanhang med utredningen om tullrestitutionsfrågan behöver vidtaga en utredning om bevakningsförhållandena, ty det är helt naturligt, att detta är en ren organisationsfråga, som sammanhänger med tullverkets omorganisation, och, som den ärade motionären också nämnt, är tullverket under omorganisation. Kungl. Maj:t har redan tillsatt en kommission, som har detta spörsmål under utredning, och då jag har äran att tillhöra denna kommission, kan jag säga, att kommissionen redan haft detta spörsmål under övervägande och till och med fattat preliminära beslut. Under sådana förhållanden kan man ingenting vinna, med motionärens yrkande. Det kan aldrig bli tal om, att man kan lösrycka en sådan fråga, därför att dessa bevakningsförhållanden bero helt och hållet på personalens omorganisation, d. v. s. minskning eller ökning av personalen m. m. sådant, som kan spela in.

*Ang. tull-
bevakningen
av tullrestitu-
tionsgods.
(Forts.)*

Jag tror helt säkert, att motionären vinner sitt syftemål fullt ut lika bra, om han här avstår från det yrkande, han framfört, ty som sagt man kan ej lösrycka frågan och behandla den ensam, utan att man måste behandla den tillsammans med frågan om tullverkets omorganisation.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lithander: Herr talman! Jag kan mycket väl förstå den siste ärade talarens uppfattning, att, när det gäller en organisationsfråga, föga är att vinna på den av mig föreslagna vägen, utan att saken måste avgöras i samband med behandlingen av frågan om bevakningspersonalen, för så vitt det gäller, att det skall bli en utökning av personalen. Då behöver saken prövas på sådant sätt. Men här gäller det en inskränkning i bevakningen och att alltså gå fram på den väg, som riksdagen godkänt i princip. Riksdagen har velat giva industrien denna lättnad, men lättnaden kan i tillämpningen ej bli effektiv. Vi ha i motionen anfört exempel på, hur industrier, som haft behov av dessa lättnader för sin export, tvingats att bekosta en bevakning, som gör, att kostnaderna därför understundom med mer än hälften överstiga de belopp, som vederbörande kunna få tillbaka i tullrestitution. Under sådana förhållanden är det tydligt och klart, att det nu tillämpade sättet icke har önskvärd verkan.

Nu säger man, att en utredning pågår. Ja, det är sant, att saken har legat under utredning sedan år 1914, men vi räkna nu år 1916 och befinna oss i en tid, då det är viktigt för våra industrier att få detta stöd. Skola vi nu nöja oss med, att saken ligger under utredning? Nej, vi skola ordna så, att när inom olika industrier vi stå färdiga att möta det uppsving, som alldeles säkert kommer vårt land och våra industrier till godo, vi till fullo kunna utnyttja alla de möjligheter riksdagen en gång angivit. Därför kan jag ej se

Ang. tull-
bevakningen
av tullrestitu-
tionsgods.
(Forts.)

något hinder, utan att det är önskvärt att gå den väg, som kommerskollegium och tullstyrelsen angivit. Jag anser, att det är mycket viktigt, att vi få en snabb behandling av saken, på vilken väg det nu må ske, och gärna på den väg, som av ämbetsverken angivits.

Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande på återremiss, särskilt därför att denna fråga kommer att behandlas av motsvarande utskott i första kammaren, och att det är önskvärt, att man kan få en enhetlig behandling, som åstadkommer en snabb lösning. Jag säger ännu en gång, att detta icke innebär något klander mot utskottet, då ämbetsverkens skrivelse ej förelåg, när utskottet fattade sitt beslut.

Herr Löwegren: Herr talman! Den skrivelse, som herr Lithander uppläst här, har jag haft tillfälle att taga del av, liksom de flesta av utskottets ledamöter, men jag kan ej finna, att den förändrar sakernas läge, utan frågan ligger redan under utredning i tullkommissionen, och varför den skulle snabbare utredas, om man sloge in på en ny linje för utredningen, än om den äldre fullföljes, kan jag ej inse. Därför tror jag, att saken ordnas lika väl, om tullkommissionen, som fått frågan till behandling, får fullfölja den, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Palmstierna. Herr talman! Jag vill för min del uttala min sympati för den framställning, som gjorts av herr Lithander. Han är inne på en väg, som man redan tidigare vid diskussioner inom denna kammare funnit önskvärt att beträda. Det har även uttalats av den nuvarande finansministern, att med snaraste en lättnad skulle åstadkommas i fråga om tullbevakningen. Jag vill därför för min del här göra det uttalande, att jag hoppas, att det snarast möjligt verkligen blir något av i denna fråga, och att det sker på den linje, som herr Bengtsson förordade, tror jag är mycket beklagligt. Jag förstår ej heller riktigt hans argument, då man här vill göra indragningar i fråga om bevakningspersonalen. Han anser, att detta förutsätter en omorganisation av bevakningskåren. Om man skulle behöva vänta på detta, då har hela saken kommit i baklås. Därför tror jag, att det är allt skäl att uttala, att det kanske ej vore lyckligt, om en sådan sammankoppling komme till stånd.

Nu är det emellertid svårt för andra kammaren att, då denna fråga redan är föremål för utredning, redan i år fatta ett beslut i den riktning, som herr Lithander föreslagit. Jag vill därför ej heller instämma i ett yrkande därpå, ehuru jag gärna vill säga, att man kunde vara något tveksam, huruvida ej utskottet tillsammans med första kammarens tillfälliga utskott bort kunna finna en lämplig form för att starkt understryka de önskemål, som tidigare uttryckts i denna kammare. Emellertid vill jag hoppas, att den debatt, som i dag förevarit i kammaren, skall föranleda Kungl. Maj:t att påskynda ärendets gång. Ty det är onekligen, som herr Lithander framhållit, av vikt i denna tid, att ett institut av den beskaffenhet, varom här är fråga, som rör tullrestitution och lättnader, så fort som

möjligt kommer till stånd, och jag har därför härmed velat uttala min sympati för saken, men avstår, herr talman, från att göra något yrkande.

*Ang. tull-
bevakningen
av tullrestitu-
tionsgods.
(Forts.)*

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet om ärendets återremitterande till utskottet för ny behandling, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 21.

Slutligen föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, angående ändrad lydelse av § 3 mom. 2 i reglementariska föreskrifter för riksdagen; och blev utskottets hemställan därvid fallen.

§ 22.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Interpellation.

Herr Palmstierna, som yttrade: Den 11 februari 1915 inträffade vid Stockholms tygstations laboratorium en explosion, vid vilken åtta av de därstädes med arbete sysselsatta personerna omkommo. Av de så sorgligt förolyckade efterlämnade endast en några kontanta besparingar, vilka emellertid voro otillräckliga för betäckande av ankans levnadskostnader. För de övrigas efterlevande var ställningen ytterst bekymmersam.

På grund härav ingick Kungl. Maj:t till riksdagen med framställning om utanordnande å allmänna indragningsstaten av pensioner åt ankorna och understöd åt de minderåriga barnen. Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag, dock med en avsevärd ökning av beloppens storlek.

Denna allvarliga olycka liksom statens av densamma föranledda åtgärder fäste uppmärksamheten på arbetarnas vid arméns laboratorier anställningsvillkor och möjlighet att utfå ersättning vid olycka under sitt farliga arbete. Man tog för givet, att staten icke blott skulle lämna nödig ersättning med anledning av händelsen den 11 februari, utan även tillförsäkra de arbetare, vilka fortfarande skola sysselsättas i denna hantering sådana tjänsteförmåner, som motsvara arbetets natur, och tillerkänna dem en redan vid anställningen meddelad rätt till olycksfallsersättning. Så vitt jag kunnat erfara har från Kungl. Maj:ts sida några åtgärder i detta syfte emellertid icke vidtagits.

Att så sker är emellertid så mycket mer angeläget som ifrågasvarande arbetares ställning långtifrån är tillfredsställande. Jag vill i detta avseende endast framhålla, att samtliga arbetare vid Stockholms tygstations laboratorium äro *extra* och antagna under mycket lösliga former. Uppsägningstiden är 14 dagar och av-

Interpellation. löningen utgår i regel per timme med en arbetstid varierande mellan under sommaren högst 9 $\frac{3}{4}$ timme per dag och vintern 7 timmar. Det förefaller ytterst egendomligt, att man vid ett arbete av denna beskaffenhet, vilket kräver särskild färdighet och som till följd av sprängämnesteknikens utveckling förutsätter hos arbetaren stor vana att hanskas med och första sprängmedlens egenskaper, använder så gott som uteslutande *extra* arbetare mot synnerligen blygsam avlöning. Arbetaren måste under sådana förhållanden betrakta sin verksamhet såsom varande ytterst tillfällig, och han får ringa intresse av att uppöva någon yrkesvana. Dessutom kan han under dessa förhållanden, då hans anställning, ehuru den är i statens tjänst, likväl knappt ger möjligheter för annat än ett proletäriskt liv, icke göra några besparingar, vilka särskilt på grund av det farliga arbetet kunna vara mer behöfliga att avlägga för honom och hans familj än för arbetare med annan verksamhet. Det synes uppenbart, att det såväl för staten som för ifrågakvarande arbetargrupp är av intresse, att en ändring härutinnan sker.

Beträffande rätten till en ersättning, som motsvarar olyckans vidd vid förekommande fall under laboratoriarbetet, så saknas denna alldeles. Också fann sig ju Kungl. Maj:t föranlåten att förra året ingå till riksdagen med begäran om ovannämnda pensioner och understöd, vilka icke tillkommo på grund av någon genom särskild stadga eller avtal förlänad rätt åt respektive arbetare i livstiden. Detta är ett missförhållande, som bör snarast avhjälpas, och staten har ju tidigare i fråga om andra arbetargrupper funnit det naturligt att lämna dem och deras familjer en i förväg meddelad säkerhet att utfå till beloppet fixerad ersättning, om olyckan skulle inträffa. Jag vill erinra därom, att järnvägsmännen enligt lagen av den 12 mars 1886 erhållit rätt till skadestånd om skada inträffar i följd av järnvägsdrift under sådana omständigheter, som i lagen angivas. Genom Kungl. propositionen nummer 115 vid förlidet års riksdag lämnades tjänstehavare vid statens järnvägar, posten och tullen rätt för sina efterlevande att vid dödsfall eller kroppsskada, som till följd av anordningar eller förhållanden som stå i samband med kriget ådragits å någon statens ångfärja, utfå skadestånd enligt grunderna uti 1886 års lag.

Att motsvarande förmån bör komma dem till del, vilka ägna sig åt ett arbete för vår krigsberedskap, som är kanske mer värdligt än något annat i statens tjänst, torde näppeligen kunna bestridas.

De arbetare, vilka i denna min framställning avses, utgöras av de vid Stockholms tygstations laboratorium, Mariebergs ammunitionsfabrik, Karlsborgs tygstation och Akers styckebruk anställda, och vilka ha med de i Stockholm anställda motsvarig sysselsättning.

Enär det är angeläget att behöfliga åtgärder i den riktning, jag här antytt, snarast komma till stånd, anhåller jag om

kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet få rikta följande spörsmål: *Interpellation.*
(Forts.)

Ämnar herr statsrådet vidtaga några åtgärder i syfte att bereda åt vid Stockholms tygstations laboratorium anställda och med dem jämställda arbetare sådan rätt till skadestånd vid olycksfall och sådana anställningsvillkor i övrigt, som motsvara deras arbetes farliga beskaffenhet?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 23.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 21 § i förordningen om kyrkostämma samt kyrko- och skolråd;

statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

statsutskottets memorial, nr 27, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till bestridande av vissa hyresutgifter under femte huvudtiteln;

bevillningsutskottets betänkande, nr 9, i anledning av väckt motion angående åtgärder för åvägabringande av överensstämmelse mellan Sveriges, Norges och Danmarks postbefordringsavgifter för korsbandsförsändelser inom dessa länder;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckta motioner om vidtagande av åtgärder för åstadkommande av erforderlig vedtillgång i landet m. m.;

nr 20, i anledning av väckta motioner om beredande av större möjlighet för städer och tät bebyggda samhällen i Västerbottens och Norrbottens län, att erhålla ved från statens skogar; och

nr 21, i anledning av väckt motion angående det av 1915 års riksdag beviljade anslaget till rättshjälp åt vissa åbor och lägenhetsinnehavare; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion av herr Eriksson i Grängesberg om skrivelse till Kungl. Maj:t angående reformering av fängelseväsendet.

§ 24.

Justerades protokollsutdrag.

§ 25.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	Jönsson i Revinge	under	2 dagar fr.	o. m.	den	9 mars,	
»	<i>Flognfält</i>	»	3	»	»	9	»
»	<i>Hedlund</i>	»	9	»	»	10	»
»	<i>Olofsson</i> i Digernäs	»	3	»	»	9	»
»	<i>Svensson</i> i Torlarp	»	6	»	»	9	»
»	<i>Gustafsson</i> i Brånsta	»	5	»	»	9	»
»	<i>Olofsson</i> i Ävik	»	6	»	»	9	»
»	<i>Löwegren</i>	»	10	»	»	10	»
»	<i>Jonsson</i> i Hökhult	»	4	»	»	9	»
»	<i>Tamm</i>	»	2	»	»	10	»
»	<i>Linders</i>	»	9	»	»	10	»
»	<i>Henrikson</i>	»	8	»	»	10	»
»	<i>von Hofsten</i>	»	2	»	»	9	»
»	<i>Lingström</i>	»	den 10 mars,				
»	<i>Edbom</i>	»	5 dagar fr.	o. m.	den	10 mars,	
»	<i>Rune</i>	»	4	»	»	10	»
»	<i>Söderberg</i> i Stockholm	»	4	»	»	11	» och
»	<i>talmannen</i>	»	den 10 mars.				

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,37 e. m.

In fidem
Per Cronvall.